

Sociological Study of mosque-centered governance as the Key to development: strategies and Consequences (case study: Amol City)

Sadegh Salehi

Department of Development Sociology, Faculty of Humanities & Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran (Corresponding author).

S.salehi@umz.ac.ir

 0000-0003-2108-2132

Hossein Sharifpour

Assistant Professor of Crime Prevention Management, Amin University of Police Sciences, Tehran, Tehran, Iran.

Ali_2124@yahoo.com

 0009-0004-8396-061X

Leila bonyad

Postdoctoral Researcher in Environmental Sociology, Department of Development Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

l.bonyad@umail.umz.ac.ir

 0000-0001-6895-4247

Mehraban Parsamehr

Associate Professor, Department of Development Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

parsamehr@umz.ac.ir

 0000-0002-9611-9190

Esmail Shirali

Associate Professor, Department of Anthropology, Faculty of Literature and Humanities, Velayat University, Iranshahr, Iran.

esmaeil.shirali@gmail.com

 0000-0003-3795-7108

Ahmad Rezaei

Associate Professor, Department of Development Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

arezaei@umz.ac.ir

 0000-0003-4696-5900

Abstract

The present research has been carried out in line with the implementation of the policies of the Second Step Statement of the Islamic Revolution and with the aim of studying and empirically analyzing the place of middle circles in organizational governance and its role in solving socio-cultural issues in Amol city. According to the goals and questions of the researchers, this research was conducted with a qualitative approach, foundational data method and semi-structured in-depth interview technique. The statistical population was 29 activists and interviewees active in neighborhoods in different parts of Amol city, who were selected by snowball sampling. The analysis of the findings showed that the governance that has been effective in improving and regulating the urban governance system of Amol through middle circles is "Mosque-Centered Governance". This type of governance is an example of governance in modern Islamic civilization, which plays an important role in urban development by maintaining the functions of modern man. The meaning of mosque-centered governance is that the mosque as a social-economic-political-cultural and religious system is always an intermediary between the government and the people. According to the findings of the research, strategies for improving urban governance in Amol were examined in the form of categories, which have consequences such as: the mosque reviving people's trust in the rulers, the creation of a glass room to create transparency and prevent the mosque from becoming passive in a spatial sense. It is purely religious.

Keywords: Middle circles, Urban governance system, Statement of the second step of the Islamic revolution, Mosque-centered governance, Amol.

بررسی جامعه‌شناختی حکمرانی مسجدمحور به‌عنوان کلید توسعه: راهبردها و پیامدها (مطالعه موردی: شهر آمل)^۱

صادق صالحی

استاد گروه جامعه‌شناسی توسعه، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
(نویسنده مسئول).

S.saleh@umz.ac.ir

 0000-0003-2108-2132

حسین شریف‌پور

استادیار مدیریت پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

Ali_2124@yahoo.com

 0009-0004-8396-061X

لیلا بنیاد

پژوهشگر پسادکترای جامعه‌شناسی محیط زیست، گروه جامعه‌شناسی توسعه، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

l.bonyad@umail.umz.ac.ir

 0000-0001-6895-4247

مهربان پارسامهر

دانشیار گروه جامعه‌شناسی توسعه، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

parsamehr@umz.ac.ir

 0000-0002-9611-9190

اسماعیل شیرعلی

دانشیار گروه مردم‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ولایت، ایرانشهر، ایران.

esmaeil.shirali@gmail.com

 0000-0003-3795-7108

احمد رضایی

دانشیار گروه جامعه‌شناسی توسعه، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

arezaei@umz.ac.ir

 0000-0003-4696-5900

۱. پژوهش حاضر بخشی از یک طرح پژوهشی با عنوان «تبیین نقش و کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی به‌عنوان حلقه‌های میانی در شکل‌گیری و بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری به‌عنوان کلید توسعه استان (با پایلوت شهرستان آمل)»، فی‌مابین دانشگاه مازندران و استانداری مازندران می‌باشد و مجری طرح اینجانب صادق صالحی بوده‌ام.

این یک مقاله دسترسی آزاد تحت مجوز به شرح زیر:

چکیده

پژوهش حاضر در راستای تحقق سیاست‌گذاری‌های بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و با هدف مطالعه و بررسی تجربی - تحلیلی جایگاه حلقه‌های میانی در حکمرانی تشکیلاتی و نقش آن در حل مسائل اجتماعی - فرهنگی شهر آمل، انجام شده است. با توجه به اهداف و سؤال‌های پژوهشگران این پژوهش با رویکرد کیفی، روش داده‌بنیاد و روش مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته انجام شد. جامعه آماری ۲۹ نفر از کنشگران و مصاحبه‌شوندگان فعال محلات در بخش‌های مختلف شهر آمل بودند که به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. تحلیل یافته‌ها نشان داد حکمرانی که با واسطه حلقه‌های میانی در بهبود و انتظام به نظام حکمرانی شهری آمل تأثیرگذار بوده، «حکمرانی مسجدمحور» است. این نوع حکمرانی نمونه‌ای از حکمرانی در تمدن نوین اسلامی است که با حفظ کارکردهای انسان نوین نقش مهمی در توسعه شهری ایفا می‌کند. منظور از حکمرانی مسجدمحور آن است که همواره مسجد به‌عنوان یک سیستم اجتماعی - اقتصادی - سیاسی - فرهنگی و مذهبی واسط بین دولت و مردم باشد. با توجه به یافته‌های پژوهش راهبردهای ارتقاء حکمرانی شهری در آمل در قالب مقولاتی مورد بررسی قرار گرفت که دارای پیامدهایی چون: مسجد احیاء‌کننده اعتماد مردم به حکمرانان، ایجاد اتاق شیشه‌ای به‌منظور شفافیت‌سازی و جلوگیری از انفعال مسجد به معنای مکانی صرفاً مذهبی، می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: حلقه‌های میانی، نظام حکمرانی شهری، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. حکمرانی مسجدمحور، آمل.

شاپای الکترونیک: ۶۵۵X-۲۵۸۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی راهبرد اجتماعی فرهنگی

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه راهبرد اجتماعی فرهنگی نمی‌باشد.

مقدمه و بیان مسئله

امروزه شهرهای کشورهای در حال توسعه و نظام مدیریت شهری در این کشورها با مسائل و چالش‌های متعددی از جمله کمبود خدمات، کمبود بهداشت، افزایش بی‌رویه جمعیت، حاشیه‌نشینی، عدم مشارکت شهروندان در امور شهری، ضعف فرهنگ شهری، فقر، بد مسکنی، آلودگی هوا، ناامنی، بی‌عدالتی یا توزیع نابرابر امکانات در مناطق شهری و غیره روبه‌رو هستند. این در حالی است که مشکل عمده مدیریت شهری کمبود منابع مالی، فناوری‌های نوین و یا نیروی انسانی ماهر نیست بلکه مشکل اصلی در شیوه اداره این عوامل است (تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸، ص. ۴۸). از سوی دیگر، به‌دنبال تحولات گسترده جهانی، دگرگونی‌هایی در ساختار و کارکرد شهرها رخ داده است که تحلیل آنها را برای مدیریت شهری، دشوار می‌سازد. در نظام مدیریت شهری نوین برای رفع مشکلات و چالش‌های زندگی شهری، الگوهای متعددی ارائه شده است. یکی از این الگوها که مدل غالب در مدیریت شهری محسوب می‌شود، الگوی حکمرانی خوب شهری است (زیاری و دیگران، ۱۳۹۲، ص. ۷۰). بررسی سیاست‌های بالادستی در حوزه مدیریت شهری نشان می‌دهد که در نبود مشارکت و نظارت مردمی، سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه شهری گرفتار در دیوان‌سالاری‌های عظیم و رانت‌جویی‌های سازمان‌های عمومی، در مقابله با شرایط شهرنشینی وابسته شکست خورده‌اند (ایمانی جاجرمی، ۱۳۹۵، ص. ۱۰۲)؛ بنابراین آنچه که می‌تواند سیاست‌های توسعه شهری را در راستای نیازهای شهر قرار دهد وجود حلقه‌های واسط میان سیاست‌گذاری‌های دولت و نیازهای واقعی مردم در شهر می‌باشد. این حلقه‌های میانی و واسط بین حاکمیت سیاسی و جامعه هستند که از یک‌سو حضور مصاحبه‌شوندگان، متخصصان و کارشناسان را در فرایند سیاست‌گذاری امکان‌پذیر ساخته و از سوی دیگر با مشارکت همه ذی‌نفعان در فرایند سیاست‌گذاری سبب می‌شوند تا جهت‌گیری سیاست‌ها و برنامه‌ها از خیر و منفعت عمومی به‌سوی منافع گروه‌های خاص و صاحب نفوذ منحرف نشود.

باوجود آنکه حلقه‌های میانی به‌عنوان یک اصطلاح در رشته‌های مختلف مرسوم بوده؛ اما از این رویکرد که این اصطلاح در کنار نهادهای مدنی و سمن‌ها به‌عنوان یک حلقه واسط به‌منظور ایجاد حرکت خودجوش و عملیاتی و با هدف شکل‌گیری تمدن‌سازی اسلامی ظهور کند، اول بار در گفتمان رهبری مورد توجه قرار گرفت. واژه حلقه میانی از ابداعات مقام معظم رهبری است که در تاریخ اول خرداد

۱۳۹۸ معرفی شده است. ایشان در دیدار جمعی از فعالان گروه‌های جهادی بحث حلقه‌های میانی را بیان نمودند. ایشان در این دیدار به ترسیم بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی پرداخته و خاطرنشان کردند که جامعه نیازمند یک حرکت عمومی به‌سوی گام دوم انقلاب اسلامی است و جوان‌های متعهد را محور این حرکت معرفی می‌نماید (محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۲، ص. ۱۲۰). آمل از دیرباز جایگاه بسیار مهمی از حیث شکل‌گیری و توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد داشته است. در حال حاضر، آمل دارای بیش از ۲۷ سازمان مردم‌نهاد می‌باشد و از نظر موضوع فعالیت سمن‌ها داری تنوع می‌باشد که از جمله موضوع فعالیت‌های آنها عبارت است از: خیریه، محیط زیستی، حوزه اجتماعی، حقوق شهروندی و... علاوه بر این، آمل از لحاظ رتبه‌بندی خیریه‌ها در سطح کشور و استان اول می‌باشد (مصاحبه با خانم سهرابی، معاون سازمان‌های مردم‌نهاد، اداره کل امور اجتماعی استانداری مازندران، ۱۴۰۱).

۱. اهداف و سؤال‌های پژوهش

با توجه به اهمیت نقش و اهمیت سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی در شکل‌گیری و بهبود نظام حکمرانی شهری، پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به سؤال‌های اساسی ذیل می‌باشد:

- ۱- نقش و کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی در شکل‌گیری و بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهر آمل چیست؟
- ۲- پیامدها و عواقب شکل‌گیری سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی به‌عنوان حلقه‌های میانی در شکل‌گیری و بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری کدامند؟
- ۳- راهکارهای اساسی برای ارتقاء نقش و کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی به‌عنوان حلقه‌های میانی در شکل‌گیری و بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری به‌عنوان کلید توسعه استان کدامند؟

۲. پیشینه پژوهش

موضوع حکمرانی خوب شهری نیازمند تعامل سه‌گانه دولت، نهادهای مدنی و مردم می‌باشد؛ بنابراین نقش حلقه‌های واسط چه به‌صورت کنشگران مردمی و سازمان‌های مدنی و چه به‌صورت گروه‌های خودجوش که از آنها تحت عنوان حلقه‌های میانی یاد می‌شود، غیرقابل‌انکار است. از آنجاکه کمتر پژوهشی مشابه پژوهش حاضر به کنکاش پیرامون نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی با محوریت مسجد به‌عنوان

یک مکان مذهبی پرداخته است، در این بخش به بررسی پژوهش‌هایی که تا حدودی مرتبط با موضوع بوده است، پرداخته می‌شود.

جدول (۱): خلاصه‌ای از پژوهش‌هایی انجام‌شده پیرامون موضوع تحقیق

موضوع	نام نویسندگان و سال	روش	یافته‌های پژوهش
فرنامه‌های ساخت جامعه مطلوب اسلامی بر اساس حلقه‌های میانی پیشروی جمهوری اسلامی ایران	اخوان نیلچی و همکاران (۱۴۰۳)	فرنامه‌سازی از طریق روش مصاحبه	یافته‌های حاصل از کدگذاری مصاحبه‌ها نشان داد فرنامه مطلوب جمهوری اسلامی ایران، ظرفیت سازی‌های جدید برای بهره‌گیری از توان مردمی بر محور جریان حلقه‌های میانی و تحقق همه‌جانبه مردم‌سالاری می‌باشد. برای تحقق این فرنامه، در کنار افزایش به‌رسمیت شناختن و اختیار دادن به گروه‌های مردمی تمرکز بر افزایش اعتماد مردم به دولت با نقش‌آفرینی مؤثر و همه‌جانبه حلقه‌های میانی برای فتح قله در جمهوری اسلامی امری ضروری می‌باشد.
تحول‌خواهی آموزش و پرورش در بستر مسجد؛ ارائه الگوی مدارس مسجدمحور براساس راهبرد پژوهش داده‌بنیاد	حدادی پیشه و همکاران (۱۴۰۲)	پژوهش کیفی و روش مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته	یافته‌های پژوهش حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که مقوله «مدرسه مسجدمحور» به‌عنوان مقوله هسته تحول‌خواهی آموزش و پرورش

موضوع	نام نویسندگان و سال	روش	یافته‌های پژوهش
ارائه مدل مردمی ارزیابی عملکرد کارکنان با تأکید بر حلقه‌های میانی گام دوم انقلاب رویکرد داده‌بنیاد	ویس مرادی و همکاران (۱۴۰۲)	پژوهش کیفی و روش یک مصاحبه نیمه ساخت یافته	یافته‌های پژوهش در قالب مدل الگوواره‌ای مدل مردمی ارزیابی عملکرد کارکنان به عنوان مقوله محوری (مردمی شدن، اهمیت به نظر مردم، مشارکت مردم)، شرایط علی (مهارت‌های شغلی اثربخش)، عوامل زمینه‌ای (مهارت‌های شغلی، عوامل جمعیت‌شناختی، رضایت شغلی)، شرایط مداخله‌گر (عدم صلاحیت‌مداری، روش‌های نادرست ارزیابی و ناامیدی در خصوص اثرگذاری ارزیابی)، راهبردهای تعاملی (ترفیغ کارکنان بر اساس مهارت تحقق اهداف سازمان) و پیامدها (رفع ضعف‌های کارکنان، استفاده از کارکنان توانمند) طراحی شده است.
جهاد تبیین و نقش حلقه‌های میانی در تحقق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	محمدزاده بی طرفی (۱۴۰۱)	توصیفی - کتابخانه‌ای	یافته‌های این پژوهش نشان دادند که رهبر معظم انقلاب اسلامی در جنگ روایت‌ها راهبرد جهاد تبیین را برگزیدند و از سوی دیگر، ایشان با ارائه بیانیه گام دوم، هدف پیش روی انقلاب اسلامی را مشخص نموده و جوانان را مخاطب قرار داده‌اند. از این رو، مسئولیت اصلی این جهاد در مسیر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر عهده حلقه‌های میانی است که در ارتباط با بدنه جامعه از یک سو و مسئولان نظام اسلامی از سوی دیگر هستند؛ لذا ضرورت دارد که نقش حلقه‌های میانی در جهاد تبیین با هدف تحقق بیانیه گام دوم مشخص گردد.

موضوع	نام نویسندگان و سال	روش	یافته‌های پژوهش
تحلیل الگوی مدیریت فرهنگی مؤسسات مسجدمحور (مطالعه موردی کانون فرهنگی تبیان)	خان محمدی و رنجبری (۱۴۰۱)	تحلیل مضمون و روش مصاحبه	نتایج به دست آمده از پژوهش از قبیل: هدایت‌گری مبتنی بر «تواضع و پروا پیشگی»، «مشورت‌محوری»، «برنامه‌ریزی طرح‌محور»، «ارتباطات افقی»، «بودجه‌بندی اقتضایی»، «مسئولیت‌سپاری» و کارگزینی مبتنی بر «روابط عاطفی ناصحانه» نشان می‌دهد که می‌توان از این الگوی مدیریتی برای فعال‌سازی کانون‌های فرهنگی مسجدمحور استفاده کرد.
واکاو عوامل مؤثر بر موفقیت امام جماعت در نظام فرهنگی مسجدمحور	خبرآبادی و همکاران (۱۳۹۸)	تحلیل مضمون و مصاحبه	یافته‌های پژوهش مضامین فراگیر استخراج شده شامل ضرورت حضور امام، نقش امام، نگرش امام، وظایف امام و موانع ایفایشان توسط امام خواهد بود. یافته‌های پژوهش نشان داد در صورت ایفای نقش و موفقیت امام جماعت در مسجد می‌توان امیدوار بود کارکردهای مسجد احیا شده و مسجد بتواند نقش محوری خود در نظام فرهنگی را به‌خوبی ایفا نماید.

بررسی پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مسجدمحور و استفاده از حلقه‌های میانی به‌عنوان حلقه‌های واسط در گفتمان‌های علمی و دانشگاهی نشان داد که پژوهش‌های پیرامون حلقه‌های میانی از دیدگاه نظریه‌پردازان با رویکردهای متنوعی بررسی شده است. به لحاظ محتوایی پژوهش‌ها عمدتاً پیرامون مدارس، ادبیات حلقه‌های میانی در سخنان رهبری، ارائه الگوهای فرهنگی، ارزیابی عملکرد کارکنان تأکید شده و کمتر پژوهشی به نقش حلقه‌های میانی در توسعه و ارتقاء حکمرانی خوب شهری پرداخته است و بدین سبب پژوهش حاضر در نوع خود توانسته است ادبیات جدیدی را در ارتباط بین مسجد به‌عنوان یک مکان مذهبی با شیوه‌های از حکمرانی شهری که همان حکمرانی مسجدمحور برقرار کند.

۳. مبانی نظری

۳-۱. ملاحظه‌های نظری پژوهش

۳-۱-۱. حکمرانی و حکمرانی خوب شهری

مفهوم حکومت قبل از ۱۹۹۰ تحت عنوان یک فرایند در نظر گرفته می‌شد و پس از آن تاریخ، تحت عنوان یک نهاد (مجموعه‌ای از نهادها)، یکی از بازیگران اجتماعی در کنار دیگر بازیگران و یا بخشی از جامعه در کنار بخش‌هایی چون بخش خصوصی و نهادهای مدنی تعریف شده است (گرچی، ۱۳۹۶، ص. ۱۰۹). هیچ نظریه جامعی وجود ندارد که توضیح دهد حکمرانی چیست. تفسیرهای مختلفی از آنچه «حکمرانی» به آن اشاره دارد، مطابق با بسترها و ایدئولوژی‌های سیاسی سیاست‌گذاران وجود دارد (Hydén & et al., 2004)؛ بنابراین ما هنوز فاقد یک چهارچوب تحلیلی جهانی هستیم که در آن حکمرانی بتواند مورد ارزیابی قرار گیرد؛ اما به‌طور سنتی، حکمرانی با آنچه دولت‌ها با دستگاه‌های دولتی (دیوان‌سالاری) انجام می‌دهند برابر است (Healey, 1997). بدین ترتیب، حکمرانی، مفهومی است که شامل کنشگران (فعالان) متقابلاً متضاد؛ متشکل از دستگاه دولتی، بخش خصوصی و جامعه مدنی در فرایند تصمیم‌گیری مشورتی می‌باشند (Cars & et al., 2002). واژه حکمرانی اشاره به پاسخگو بودن هم در زمینه سیاست‌گذاری و هم در حوزه اجرا دارد (بدیسار و احمدی، ۱۳۹۶، ص. ۸۸). درواقع حکمرانی به‌دلیل عدم اعتماد به دولت شکل گرفته است، چراکه بسیاری از مردم از توانایی دولت برای رفع مشکل مردم ناامید شده‌اند و این امر موجب تجدیدنظر در نظریه‌های سنتی مدیریت دولتی گشته است؛ بنابراین مدیریت دولتی که در گذشته به‌عنوان ابزاری قوی برای حل مشکلات اجتماعی فرض می‌شد، با بحران هویت مواجهه شده است (هاکیو، ۱۹۹۶، به نقل از الوانی و ثانی، ۱۳۹۶، ص. ۲). نظریه حکمرانی خوب، تعامل فعال و کارآمد بین دولت و شهروندان است و مهم‌ترین موفقیت آن به‌دست قدرتهای مشارکت‌کننده در مدیریت سیاسی است (Keping, 2018, p. 6). حکمرانی خوب به‌وضوح به‌عنوان یک مسئله مدیریتی و مدیریت عمومی مطرح است. با این تفکر، مفهوم حکمرانی از ذیل مفهوم سیاسی آن جدا می‌شود و در یک جایگاه غیرسیاسی تحت شرایط نهادی، قانونی و رسمی قرار می‌گیرد. موضوع حکمرانی خوب با هدف دستیابی به توسعه پایدار مطرح شده که بر کاهش فقر، ایجاد شغل و رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط‌زیست و رشد و توسعه زنان، تأکید می‌شود. در حکمرانی خوب شراکت بین سه رکن اصلی دولت، مردم، جامعه مدنی و

بخش خصوصی در انجام فعالیت‌ها وجود دارد (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲، صص. ۹۵-۹۶). حکمرانی نظریه‌ای است که می‌تواند در حوزه‌های مختلفی مانند آموزش و پرورش، نفت، معماری، اقتصاد و سیاست به کار گرفته شود. حکمرانی شهری در صدد جستجوی نقش نهادهای سیاسی محلی در تسهیل حکمرانی است و بر ویژگی‌های سه‌گانه حکمرانی متمرکز است:

۱- محدودیت‌های سیاسی و نهادی به شهرها تحمیل شده است و شهرها با استقلال محدود درباره سطوح بالاتر حکومت روبه‌رو هستند. این نشان می‌دهد حکمرانی شهری به گفتگو با سطوح نهادی بالاتر برای استخراج منابع مالی یا کسب استقلال کارآمد در بعضی موضوعات خاص تمایل دارد.

۲- تسلط سرمایه خصوصی و منابع اشتراکی برای رهبری اشتراکی ایجاد می‌کنند. این‌گونه اقدامات سبب تقویت ظرفیت مدیریت شهر می‌شود.

۳- رابطه بین شهر و جامعه مدنی: سطح محلی دربرگیرنده اجتماع تجاری محلی، سازمان‌های مردم‌نهاد و کثرت انجمن و کثرت انجمن‌های اجتماع محلی (Torfing & et al., 2012؛ قاسمی و دیگران، ۱۴۰۰، صص. ۱۱۷-۱۴۱).

از بین شاخص‌های متعدد حکمرانی خوب شهری، در پژوهش حاضر، پنج شاخص حق اظهارنظر و پاسخگویی، شفافیت، قانون‌مداری، اثربخشی، کارایی و مشارکت برای سنجش حکمرانی خوب شهری استفاده شده‌اند. حق اظهارنظر و پاسخگویی بدین معناست که مردم بتوانند دولت و یا مدیریت شهری را در برابر آنچه که بر مردم تأثیر می‌گذارد مورد سؤال و بازخواست قرار دهند (کمیجانی و سلاطین، ۱۳۸۷، صص. ۳).

جدول (۲): شاخص‌های حکمرانی خوب شهری

صاحب‌نظر / سازمان بین‌المللی	ابعاد حکمرانی خوب
Word Bank, 2000	پاسخگویی، مشارکت، شفافیت، کارایی و مسئولیت‌پذیری
UN. Secretariat, 2006	پاسخگویی، مشارکت، کارایی، شفافیت، عدالت، حاکمیت قانون، مسئولیت‌پذیری و اجماع‌پذیری
Roberts & et al., 2007	شفافیت، عدالت، کارایی، پاسخگویی و مدیریت منابع
Srivastava, 2009	مشارکت، کارایی، انصاف و شمولیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، شفافیت، مسئولیت‌پذیری و توافق
Epstein & Gang, 2009	پاسخگویی، کنترل فساد، اثربخشی دولت، قانون‌مداری،

صاحب نظر / سازمان بین‌المللی	ابعاد حکمرانی خوب
	آزادی‌های فردی و حقوق سیاسی
Elahi, 2009	تساوی در برابر قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی، کارایی، رضایت‌مندی و توافق
Lockwood, 2010	مشارکت، قانون‌مداری، شفافیت، عدالت، کارایی، انعطاف‌پذیری، ثبات و رضایت‌مندی

منبع: (بابائی مراد، ۱۴۰۱، ص. ۲۲۹)

منظور از قانون‌مداری، مراعات چهارچوب‌های قانونی در تصمیم‌گیری و دوربودن دست افراد غیرمسئول از تصمیم‌گیری‌ها است (آدینه‌وند و دیگران، ۱۳۹۲، ص. ۴۷). منظور از مشارکت، قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت است (ابراهیم‌زاده و اسدیان، ۱۳۹۲، ص. ۲۱). شفافیت به مفهوم پیروی تصمیم‌های گرفته‌شده از مقررات و قوانین و بدین مفهوم است که اطلاعات آزادانه در اختیار کسانی قرار گیرد که از این دسترس و مستقیماً تصمیمات و اجرای آن تأثیر می‌پذیرند. همچنین شفافیت یعنی اطلاعات کافی که به شکلی قابل فهم فراهم شده باشد (تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸، ص. ۵۳). کارایی و اثربخشی به این معناست که فرایندها و مؤسساتی تأمین‌کننده نیازهای مردم‌اند که باید بهترین استفاده را از منابع در اختیار خود ببرند. مفهوم اثربخشی در حکمرانی خوب، استفاده پایدار از منابع طبیعی است و حفظ محیط زیست را دربرمی‌گیرد (زهیری، ۱۳۹۳، ص. ۹۷).

۳-۲. تعریف مفاهیم

۳-۲-۱. حلقه‌های میانی: تعاریف و کارکردها

با ظهور انقلاب اسلامی و استقرار نظام اسلامی و انقلابی، جمهوری اسلامی نه تنها بر خلاف القائات امپراتوری رسانه‌ای غرب با مردم‌سالاری مخالف نبود بلکه خود پرچمدار نوع نوینی از مردم‌سالاری است؛ البته نه از جنس لیبرال دموکراسی غربی که نقش و جایگاه مردم در آن تشریفاتی و ویتیرینی است بلکه در این نوع مردم‌سالاری که مبتنی بر نگرش دینی و توحیدی دارد و بر همین مبنا و الگوواره، مردم ستون خیمه انقلاب و نظام هستند، فاعل و اقامه‌کننده قسط و عدالت‌اند و این مردم‌اند که باید انتخاب کنند چه مسیری را برای رشد و تعالی خود برمی‌گزینند.

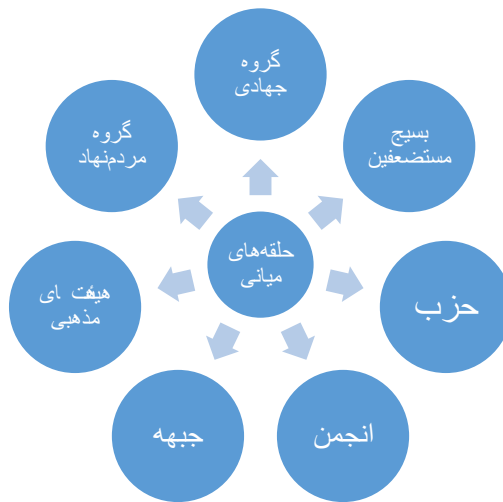
این تفاوت جوهری مردم‌سالاری اسلامی با غربی است. واقعیت این است که در سال‌های آغازین انقلاب، متن و توده‌های مردم چون در کوران انقلاب پرحرارت بودند حضور مؤثرتر و فراگیرتری داشتند و هر جا که مردم می‌آیند مانع‌زدایی‌ها و پیشروی‌ها بیشتر اتفاق می‌افتند؛ اما به مرور سایه سنگین ساختارگرایی‌ها و ساختارسازی‌های دیوان‌سالارانه حجاب‌ها و موانعی در مسیر ایجاد کرد. علاوه بر آن، گروه‌های فکری و پیش‌زمینه‌های معیوب نظری که ناشی از درک ناقص پدیده با عظمت انقلاب بود، مزید بر علت شد و پس از انقلاب، آرام‌آرام نقش‌ها و فعالیت‌های خودجوش مردم به محاق رفت و در پیچ‌وخم نهادسازی و ساختارسازی، تحرک و جوشش‌های نظام‌مند و هوشمندانه مردمی که ریشه در تعهد ایمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی داشت، کم‌رونق شد. شاید عدم تعبیه سازوکارهای درستی که این مردم‌محوری را تداوم دهد و تضمین بخشد، بزرگ‌ترین عامل این وضعیت و خلق دوگانه‌های کاذبی چون دوگانه مردم / حاکمیت، نظم ساختاری / فعالیت انقلابی و غیره شد، درحالی‌که در نظریه انقلابی که در بیانیه گام دوم به آن اشاره شد، این تناقض بزرگ تبدیل به یک جمع سالم و ذاتی شده است و آن تناقض، جمع بین نظم اجتماعی، سیاسی و جوشش انقلابی است. در این نظریه، فعالیت‌ها و کنش‌های خودجوش مردمی در قالب تشکیلات ایمانی اعمال می‌شود و حاکمیت هم که یک نظم مستقر دارد در قبال این حرکت‌ها ایفای نقش تکمیل‌کنندگی، تسهیل‌گری و جهت‌دهی می‌کند؛ البته این مهم مستلزم اصلاح برخی سازوکارهای دیوان‌سالارانه و نیز تمرکززدایی از حاکمیت است و باید برای حضور مردم از لحاظ قانونی ساختاری و حمایتی، اقدامات لازم ایجاد شود و پیوست مردمی و اجتماعی برای تمام موضوعات و اقدامات حاکمیتی در نظر گرفته شود. مسئله این است که چگونه می‌توان با حفظ نظام‌های اجتماعی و سیاسی و ساختارهای حاکمیتی در بستر انقلاب، ظرفیت‌ها و کنشگری‌های مردمی و انقلابی را توأمان در کنار هم استحصال و حفظ کرد؟ و آیا اساساً الگویی وجود دارد که از طرفی مانع ساختارگرایی افراطی و اسارت در چنبره دیوان‌سالاری شود و ظرفیت‌های مردم را استخراج و به کارگیری کرده و از طرفی دیگر مانع بی‌نظمی، بی‌قاعدگی، ساختارشکنی و هرج‌ومرج شود؟ آیا نظام حاکمیتی، قانونی و سیاست‌گذاری موجود می‌تواند ظرف تحقق این مهم باشد؟ (مجیدی، ۱۴۰۲، صص. ۳۰-۳۱).

۲-۲-۲. چیستی حلقه میانی

تعبیر جریان‌های حلقه‌های میانی در سپهر سیاسی ایران تعبیری نو و بدیع است که همان‌طور که قبلاً مطرح شد، این مفهوم اولین بار توسط رهبر فرزانه انقلاب اسلامی در سال ۱۳۹۸ در دیدار با دانشجویان مطرح شده است. این مفهوم‌پردازی در پاسخ به سؤالی مطرح شده که لازمه روی کار آمدن دولت جوان حزب‌اللهی بوده و به‌عنوان یک راهکار عملی برای وارد کردن جوانان در عرصه مدیریت کشور طرح شده است. در واقع، طی یک فرایند و در یک بازه میان‌مدت بادی میادرت به کادرسازی شود و این رسالت حلقه‌های میانی است. تشکل حلقه‌های میانی به‌عنوان مأموریت ویژه جوانان نقش بدیلی دارد در جهت تسریع در حرکت عمومی مردم که لازمه تمدن‌سازی اسلامی است (مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویی، ۱۳۹۸/۳/۱). جوانان به‌مثابه مصاحبه‌شوندگان فکری می‌توانند مؤثرترین پیشران‌های یک جامعه باشند. چون جایگاه و استعدادها، فکری، معنوی و هنری ویژه‌ای دارند و خود نیز طیف گسترده‌ای از جمعیت هستند و از طرفی دیگر در بسط و تولید افکار و ایدئولوژی‌ها نقش برجسته‌ای دارند (سرخیل، ۱۳۹۹، ص. ۱۷۳). بدین ترتیب و با توجه به آنچه بیان شد، می‌توان حلقه‌های میانی را این‌گونه تعریف کرد: آن مجموعه‌هایی که واجد ذهن فعال و زبان گویا و دارای تمرکز، پیگیری، فعالیت پی‌درپی و لحظه‌به‌لحظه، برای ایجاد حرکت برنامه عملیاتی و پیدا کردن و ارائه راهکار و همچنین، به‌عنوان هادی و پیشران ملت در حرکت عمومی به‌سمت تمدن‌سازی اسلامی ایفای نقش می‌کنند، حلقه‌های میانی نام دارند. این حلقه‌ها در واقع حد واسط بین ملت و حاکمیت هستند. لازم به ذکر است که این مفهوم در یک بافت معنایی به‌عنوان فرایند و مسیر به‌میدان‌آمدن جوانان و ایفای نقش پیشرانی ملت و بالتبع ورود به عرصه مدیریت کشور و تشکیل دولت جوان حزب‌اللهی مطرح شد. یعنی تشکیل این حلقه‌های میانی از استلزام‌های تشکل دولت جوان حزب‌اللهی است (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱).

۲-۲-۳. گونه‌شناسی حلقه‌های میانی

با توجه به خصوصیات ماهوی و ارکان مفهومی حلقه‌های میانی مخصوصاً حد واسط بودن میان مردم و حاکمیت، می‌توان تشکل‌های زیر را به‌عنوان بخشی از مصادیق جریان‌های حلقه‌های میانی دانست:

منبع: (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱)

شکل (۱): مصادیق حلقه میانی

حزب^۱: حزب و حزب‌الله به معنای عام در قرآن کریم آمده است و تمامی مسلمانان متهد در این دایره قرار می‌گیرند؛ اما در استعمال خاص و اصلاحی عبارت است از: گروهی از افراد همفکر و منسجمی که برای خود و توده‌های مردم کانال‌کشی می‌کنند و به آن‌ها جهت‌دهی فکری و سیاسی می‌کنند. در سازوکارهای مشخص که نتیجه قهری این فرایند پذیرش و اقبال اجتماعی است که موجب تصاحب قدرت سیاسی و مقبولیت عمومی خواهد شد. براین اساس، حزب دارای چهار رکن است:

- ۱- سازمان‌های مرکزی و رهبری‌کننده و پایدار و ماندنی؛
- ۲- سازمان‌های محلی پایدار مرتبط با سازمان‌های مرکزی حزب؛
- ۳- دارای آرمان و اصول و منافع مشترک؛
- ۴- مردم‌بنیان بودن.

به‌طور کلی یک حزب می‌تواند دارای حوزه، واحد، بخش، کمیته، کمیته مرکزی و کنگره باشد (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱، ص. ۳۸).

انجمن، جمعیت^۲: بیشتر به گروه‌های رسمی گفته می‌شود و شامل تشکلی از اشخاص حقیقی یا حقوقی است که برای پیگیری هدف‌های مشترک گرد هم می‌آیند (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱، ص. ۷۰۳). تفاوت انجمن با حزب را

1. Party
2. Union

می‌توان در گستره و عمومیت آن دانست، به این معنا که سازمان‌های محلی که به‌عنوان شعب آن هستند به گسترده‌گی حزب وجود ندارد.

جبهه^۱: سازمانی که نمایندگان سیاسی طبقات و اقشار مردمی برای تبدیل به یک هدف مشترک در آن متحد می‌شوند و به‌خاطر منافع مشترکی که در برنامه جبهه منعکس می‌شود، مبارزه می‌کنند (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱، ص. ۳۸). جبهه در واقع تجمع چندین حزب و تشکل مردمی است که به‌صورت موقت یا دائم با هم همراه می‌شوند.

هیئت‌های مذهبی: تشکلی است خودجوش و مردمی و از اختصاصات جامعه شیعی که بر پایه محبت و مودت اهل بیت (علیهم‌السلام) شکل می‌گیرد و در جهت اقامه و احیای شعائر اهل بیت (علیهم‌السلام) تلاش و مجاهدت می‌کنند. یکی از کارکردهای عام هیئت‌های مذهبی تمرین و ممارست برای انجام کارهای گروهی و جمعی است. هیئت‌ها می‌توانند بستری برای شروع اعتراض‌ها و انقلاب‌های اجتماعی باشند؛ مانند نقش آنها در وقوع انقلاب اسلامی ایران و حوادثی مانند حادثه ۹ دی ماه سال ۱۳۸۸ (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱، ص. ۳۸).

گروه جهادی: هرگونه فعالیت جمعی که با هدف‌گیری والا و سخت‌کوشی و مبارزه با موانع در جهت پیشرفت و سازندگی و خدمت به محرومان باشد، فعالیت جهادی است. این حرکت که عمدتاً از روزهای آغازین پیروزی انقلاب اسلامی شروع شد و در دهه ۷۰ توسعه یافت و تا کنون در حال رشد کمی و کیفی است، یکی از مصادیق حلقه‌های میانی است (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱، ص. ۳۹).

گروه مردم‌نهاد یا سمن^۲: که شامل انواع خیریه‌ها و گروه‌های مردمی می‌شود. ویژگی‌های تشکل‌های مردم‌نهاد بر اساس برآیند تعارف آن از دیدگاه سازمان‌ها و دانشمندان مختلف عبارت‌اند از:

- ۱- بُعد اقتصادی غیرانتفاعی بودن، توزیع غیرانتفاعی، خودگردان و معاف مالیاتی.
- ۲- بُعد سیاسی: عدم وابستگی به دولت، خصوصی بودن، خودگردانی و استقلال و غیرسیاسی بودن.
- ۳- بُعد اجتماعی: داوطلبانه بودن مدیریت مردم‌سالارانه و مشارکتی و سازمان‌یافتگی.
- ۴- بُعد حقوقی: برخورداری از شخصیت حقوقی (شیری و دلیری، ۱۴۰۰، ص. ۱۶۷).

1. Front

2. Non-governmental Organization(NGO)

بسیج مستضعفین: به‌عنوان یک روحیه و مکتبی که حاکی است از پیش‌قراولی و حضور در میدان‌های مورد نیاز انقلاب اسلامی که نه‌تنها در بُعد امنیتی و دفاعی منحصر نمی‌شود، در تمام میادین علمی، سازندگی، سیاسی و... امتداد و حضور می‌یابد. با توجه به فراگیر بودن و نظام عضوگیری آن و رویکرد آحادی آن از طرفی و ارتباط متقابل آن با حاکمیت، از طرف دیگر یک حد واسطی دارد که می‌توان این مقوله را هم از مصادیق حلقه‌های میانی دانست (مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویی، ۱۳۹۸/۳/۱) که البته منحصر در آن‌ها نیست. هرکدام از گونه‌ها و مصادیق حلقه‌های میانی می‌توانند این کارکردها را داشته باشند؛ البته به شرطی که مسئله‌محور و با رویکرد حل مسئله کار را پیش ببرند (مجیدی و سبزی کریم‌آبادی، ۱۴۰۱، صص. ۳۸-۴۰).

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با روش داده‌بنیاد انجام شده است. جامعه آماری پژوهش گروه‌های از کنشگران فردی و سازمان‌های مردم‌نهاد بوده است که ۲۹ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شده است. بازه زمانی انجام مصاحبه‌ها در این پژوهش در بهار ۱۴۰۳ بوده است، مدت زمان هر مصاحبه به‌دلیل بحث‌انگیز بودن مباحث مرتبط با موضوع مصاحبه گاهی تا ۸۰ دقیقه به طول می‌انجامید، مصاحبه تا زمانی که پاسخ‌ها تکرار می‌شد ادامه داشت؛ در واقع در این نوع پژوهش‌ها (پژوهش‌های کیفی)، حجم نمونه بر اساس اشباع نظری تعیین شد. به‌عبارت‌دیگر، مصاحبه‌ها آنقدر ادامه می‌یافت تا محققان به نقطه‌ای رسیدند که متقاعد شدند، مصاحبه با فرد جدید، اطلاعات بیشتری در اختیار تحقیق قرار نخواهد داد. مکان ثابتی برای انجام مصاحبه وجود نداشت. برخی مصاحبه‌ها در مکان حوزه علمیه آمل، برخی در دانشکده علوم قرآنی آمل یا دفاتر شورای شهر، انجام گرفته است. به‌منظور تحلیل یافته‌ها از کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است و درنهایت مقوله هسته استخراج شد. مدل الگوارهای پژوهش، مدل اشتراوس و کوربین (۱۹۹۷) بوده که در قالب شش دسته مقوله هسته، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط میانجی / مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها تقسیم‌بندی می‌شود. اشتراوس و کوربین بر دقت روشی کار، شفافیت فرایند مرحله‌مند کدگذاری و توزیع داده‌ها به خوشه‌های مقوله‌ای مشخص و قابلیت مقایسه بودن کار در قالب یک مدل الگوارهای تأکید دارند (فراستخواه، ۱۳۹۸، ص. ۱۰۱). در

پژوهش حاضر محقق پس از اتمام فرایند کدگذاری، مصاحبه‌ها را به برخی از مصاحبه‌شوندگانی که مصاحبه با آن‌ها انجام شده بود؛ برگرداند و مجدداً مورد بازبینی قرار گرفت و نظرهای آن‌ها اعمال شد. در این تحقیق، ملاحظه‌های اخلاقی ایجاب می‌کرد تا با رعایت حقوق مؤلفان در تمام قسمت‌های تحقیق که از نوشته‌ای استفاده می‌گردید، نقل قول شده و یا ارجاع داده شود. همچنین با رضایت آگاهانه افراد آن‌ها را در موقعیت پاسخگویی قرار می‌دادیم. نهایتاً، در هر کجاکه لازم بود تأنجایی که شرایط تحقیق اقتضاء می‌کند و در صورت نیاز پاسخگو، صادقانه اهداف تحقیق برای آنها شرح داده می‌شد.

جدول (۳): توصیف ویژگی‌ها مشارکت کنندگان در مصاحبه

جنسیت	سمت	سن	سطح تحصیلات
مرد	دبیر بازنشسته	۶۸	کارشناسی
مرد	رئیس اداره تبلیغات اسلامی آمل	۴۵	کارشناسی - حوزه
مرد	پاسدار	۳۷	کارشناسی
مرد	سردار بازنشسته	۶۶	دیپلم
مرد	سردار بازنشسته	۶۷	دیپلم
مرد	سردار بازنشسته	۶۷	دیپلم
مرد	کارمند بازنشسته	۶۰	کارشناسی
مرد	امام جماعت مسجد	۴۰	کارشناسی - حوزه
مرد	فعال کارآفرین	۳۹	سیکل
زن ^۱	مدیر مؤسسه زنان	۵۳	دکترا
مرد	نماینده طایفه	۷۲	کارشناسی
مرد	فعال محیط‌زیست	۵۵	کارشناسی
مرد	رئیس کانون رضوی بابلسر	۶۸	دیپلم
مرد	انجمن گردشگری پایدار مازندران	۶۰	دکترا
مرد	فرمانده سپاه	۴۰	دکترا
مرد	دبیر جبهه فرهنگی	۳۹	کارشناسی

۱. با توجه به بافت مذهبی شهر آمل زنان فعال در حوزه کنشگری مردمی یا سازمان‌های مردم‌نهاد عمدتاً به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از سازمان‌های مردم‌نهاد فعالیت‌های گسترده‌ای دارند؛ اما کمتر از مردان به‌عنوان صاحب‌نظر حاضر به مصاحبه شدند.

جنسیت	سمت	سن	سطح تحصیلات
مرد	معاون فرهنگی سپاه	۴۲	کارشناسی
مرد	دستیار استاندار مازندران در امر مردمی‌سازی دولت	۴۷	کارشناسی
مرد	رئیس بسیج محلات	۵۶	دیپلم
مرد	کنشگر نهادهای مدنی	۴۹	کارشناسی
مرد	کنشگر نهادهای مدنی	۴۷	کارشناسی ارشد
مرد	استاد دانشگاه و صاحب‌نظر حوزه علوم سیاسی	۵۳	دکترا
مرد	استاد دانشگاه و صاحب‌نظر حوزه حکمرانی	۵۹	دکترا
مرد	استاد دانشگاه و صاحب‌نظر حوزه محیط زیست	۴۹	دکترا
مرد	استاد دانشگاه (حوزوی)	۴۵	دکترا
مرد	کنشگر محله‌محور	۳۵	دیپلم
مرد	مشاور مدرسه - کنشگر محله‌محور	۴۰	فوق دیپلم
مرد	کنشگر سازمانی در حوزه محیط زیست	۴۲	فوق دیپلم
مرد	استاد دانشگاه و صاحب‌نظر در حوزه حکمرانی	۵۸	دکترا

۵. یافته‌ها پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بیشتر مصاحبه‌کنندگان تحصیلات کارشناسی (۱۱ نفر) اکثراً مرد (۲۸ نفر) و بیشترین بازه سنی مربوط به سنین (۶۰-۶۹) سال می‌باشد. بررسی داده‌های به‌دست‌آمده از کدگذاری باز، محوری و گزینشی در جدول شماره ۴ و ۵ نشان داده شده است. این یافته‌ها بیانگر تفسیر و برداشت گروه‌های مصاحبه‌کننده از موضوع نقش و کارکرد حلقه‌های میانی در بهبود و انتظام‌بخشی نظام حکمرانی شهری، راهبردها و پیامدها (مورد مطالعه: شهر آمل) می‌باشد. در مرحله اول کلیه مفاهیم استخراج شده از مصاحبه‌ها با کدگذاری باز مقوله‌بندی شده است. در ادامه، در مرحله کدگذاری محوری مفاهیم مشابه و نزدیک به هم از نظر معنایی، بر اساس

پرسش‌های پژوهش در قالب مقوله‌های محوری طبقه‌بندی شده است. در این بخش سؤالات پژوهش به ترتیب پاسخ داده می‌شود:

۱- نقش و کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی در شکل‌گیری و بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهر آمل چیست؟

یافته‌های حاصل از مصاحبه با کنشگران مردمی و صاحب‌نظران نشان داد که بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری در شهر آمل دارای ویژگی‌های خاصی است. درواقع پس از اتمام مراحل کدگذاری باز، محوری و گزینشی، مرحله کدگذاری گزینشی به استخراج یک مقوله هسته منجر شد، که عبارت است از: «حکمرانی مسجدمحور». درواقع می‌توان گفت حکمرانی که با کمک سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی باعث بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری در شهر آمل شده است، حکمرانی مسجدمحور است. حکمرانی مسجدمحور نمونه‌ای از حکمرانی در تمدن نوین اسلامی است که با حفظ کارکردهای انسان نوین نقش مهمی در توسعه شهری ایفا می‌کند. مسجد از گذشته‌های دور مأوا و پناه فعالیت‌های اجتماعی - اجتماعی و سیاسی مردم بوده است. در این پژوهش منظور از حکمرانی مسجدمحور آن است که همواره مسجد به‌عنوان یک سیستم اجتماعی - اقتصادی - سیاسی - فرهنگی و مذهبی واسط بین دولت و مردم باشد. درواقع، نقش مسجد فراتر از سمن‌هاست، چراکه مسجد نقش حلقه میانی دارد که همواره هم عامل محور است و هم ساختارمحور؛ هم نقش خرد ایفا می‌کند و هم نقش کلان؛ هم وابسته است (به اصول اولیه و مبانی اسلامی) و هم مستقل.

جدول (۴): نمونه‌ای از گزاره‌ها، مفاهیم و مقولات مربوط به مقوله هسته (حکمرانی مسجدمحور)

مقوله هسته	مقوله	مفاهیم	گزاره
حکمرانی مسجدمحور	توجه ویژه تدوین به اسناد ملی مساجد توسط حکمرانان	توجه به بعد تاریخی مساجد	به نظر من مسجد یه تاریخ یه تاریخ چند هزارساله است.
			حتی یه تمدن مثلاً در همین آمل؛ بنابراین می‌تونه اصول، راهبردها، خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها را در حوزه‌های مختلف سیاسی - اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی نشان دهد.
			به نظر بنده بیشتر مساجد ما هویت دارند اونم یک هویت تاریخی که در گذر زمان به‌دست آوردند.

مقوله هسته	مقوله	مفاهیم	گزاره
		جامعه‌سازی حول محور نظام‌های ارزشی به‌عنوان کارکرد مسجد	من جایگاه مسجد و نقش اون رو بالا می‌بینم به نظرم نقش مسجد تغییر نظام ارزشی باشه آقای دکتر.... سیاست گذاری مسجد نیز می‌تواند نوعی جامعه‌سازی حول محوریت نظام‌های ارزشی تلقی شود. شاید بتوان یکی از خدماتی که مسجد ارائه می‌دهد رو جامعه‌سازی دانست که بعدها در شکل‌گیری تمدن اسلامی نقش داره.
		تغییر فرایند سیاست‌گذاری از طریق مسجد	به نظر ما به‌عنوان افرادی که کارهامون رو در درون ساختار مسجد با کمک مردم انجام می‌دیم این است که سیاست‌گذاری مسجد به حکمرانان محلات این اجازه را می‌دهد که بتوانند فرایند سیاست‌گذاری را از پایین به بالا و با توجه به ظرفیت‌های محلات مختلف انجام دهند. اگر ما یک بیانیه مدون برای مساجد محله‌مون داشته باشیم می‌تونیم مشارکت مردم محله رو طبق اون پیش ببریم. در مسجد تمام تصمیمات ما با گفتگو انجام میشه هیچ‌کدام دستوری نیست.
	مسجد احیاء‌کننده اعتماد مردم به حکمرانان	مسجد احیاء‌کننده توان انقلابی و کار جهادی	من اعتقاد دارم نماز جماعت و جلسات پس از نماز با امام جماعت به‌عنوان حکمران اصلی هر محله می‌تواند به مردم این اطمینان را بدهد که تمامی مشکلات قابلیت حل شدن را دارند و مسئولین نیز توان خود را در این زمینه به کار خواهند گرفت. اصل کارهای جهادی اگه به زمانی تو میدون جنگ بود الان تو کارهای فرهنگیه. مسجد به کمک هویت دینی و تاریخی که داره میتونه واقعاً تحول‌آفرین باشه.

مقوله هسته	مقوله	مفاهیم	گزاره
حکمرانی مسجد محور		نقش جمع‌گرا بودن مسجد در شکل‌دادن به کارهای گروهی	به نظر من به‌عنوان یک انسانی که همیشه به مسجد رفت‌وآمد دارم اینه که جمع‌گرایی که در مسجد وجود دارد باعث دوری از فردیت شده و انسان را به‌سمت کارهای مشارکت محورانه و کار گروهی خواهد برد.
			خود مسجد فضا را برای گفتگو پیرامون کارها فراهم میاره.
			ببینید وقتی با هم تصمیم می‌گیرم با هم باید عمل کنیم این خصلت کار جمعیه.
		اعتماد مردم به مساجد حتی توسط انسان‌های غیرمذهبی	ببینید خانم دکتر از نظر من وقتی ما کارهای مردم رو به ترتیب در مسجد انجام می‌دهیم حتی انسان‌های غیرمذهبی هم اعتمادشان به ما بیشتر میشه .
			ما اعتقاد داریم و ایمان داریم شاید نماز نخونن ولی اعتماد پیدا می‌کنن که ما در مسجد دستمون رو گرفتیم کمکشون کردیم
			برخورد ما خیلی مهمه خانم دکتر واقعاً برخورد ما مهمه همه باید جذب بشن مذهبی غیرمذهبی بچه‌های هیئت و سایر بچه‌ها همه.
ایجاد ساختار مسجد محور با محوریت امام جماعت	ارتباط عرضی مردم با امام جماعت	ارتباط حکمران که همان امام جماعت مسجد است با مردم در عرض یکدیگرند، حکمران خود از مردم است و آشنا به درد و مشکلات اجتماعی آنهاست؛ البته این نظر منه ممکنه برخی موافق نباشن.	
		در جامعه اسلامی کسی نباید دستور بده به نظر بنده همه با هم برابرند.	
		امام جماعت از جنس خود مردم باید باشه از ساده‌ترین مردم.	
		برساخت مشکلات محله با اولویت‌بندی مردم	دستورات حکمران محله‌ای نسبت به مردم از بالا به پایین نیست. موضوعات و چالش‌ها با کمک خود مردم شکل گرفته و اولویت‌بندی با خود مردم بوده

مقوله هسته	مقوله	مفاهیم	گزاره
			است. ما اینطور احساس می‌کنیم که مردم بهتر می‌دانند و آگاه‌تر هستند که کدوم مشکلات باید اول حل بشوند.
		ساختار انعطاف‌پذیر مسجد	مثلاً می‌خوام این نکته رو خدمتون عرض کنم که ساختار مسجد مانند سایر سازمان‌ها یا نهادها نیست، انعطاف‌پذیر است. اگر امام جماعت نتوانست در جلسه‌ای شرکت کنند، یکی از خیران محله امور را برعهده می‌گیرد. به نظرم در مسجد نوعی انعطاف در انجام وظایف هست که در سازمان‌های دیگه شما کمتر می‌تونید پیدا کنید.

۲- راهکارهای اساسی برای ارتقاء نقش و کارکرد سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی به‌عنوان حلقه‌های میانی در شکل‌گیری و بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری به‌عنوان کلید توسعه استان کدام‌اند؟

تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه با ۲۹ نفر از صاحب‌نظران در قالب گروه‌های مختلف نشان داد که راهکارهای اساسی به‌منظور بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری در قالب شش مقوله قابل بررسی است.

الف) تقویت مدل‌های مردم‌سالارانه و نوین دینی

یافته‌های حاصل از مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان محلی نشان داد یکی از راهبردهایی که می‌تواند در راستای بهبود عملکرد حکمرانی منطقه‌ای - شهری در شهر آمل مورد استفاده قرار گیرد، تقویت مدل‌های مردم‌سالارانه و نوین دینی است. این مدل‌ها با الگو گرفتن از تمدن اسلامی به‌دنبال جامعه‌سازی و تمدن‌سازی دینی هستند و در حلقه‌های میانی خود را متأثر از نظام ارزشی شکل می‌دهند. برخی از مصاحبه‌شوندگان محلی اعتقاد داشتند که مدل‌های مردم‌سالاری در نظام ارزشی دینی حول محور یک مکان مذهبی (مسجد) که می‌تواند جنبه‌های ورزشی - هنری - فرهنگی - اجتماعی - مشاوره‌ای داشته باشد، در گردش است. از دیدگاه برخی مصاحبه‌شوندگان و کنشگران نیز آن الگوی اسلامی و مردم‌سالاری که در آمل شکل گرفته است، خود می‌تواند به الگویی برای سایر شهرها با محوریت مساجد باشد. از

دیدگاه برخی مصاحبه‌شوندگان ساختار مسجد مانند سایر سازمان‌ها یا نهادها نیست، انعطاف‌پذیر است. اگر امام جماعت نتوانست در جلسه‌ای شرکت کنند، یکی از خیران محله امور را بر عهده می‌گیرد.

ب) توجه ویژه تدوین به اسناد ملی مسجد توسط حکمرانان

فحوای کلام مصاحبه‌شوندگان محلی نشان داد که مسجد به‌عنوان یک ساختار و یک تاریخ چند هزارساله نیازمند یک سند در حوزه اسناد بالادستی است به‌گونه‌ای که بتواند اصول، راهبردها، خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها را در حوزه‌های مختلف سیاسی - اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی نشان دهد.

برخی از مصاحبه‌شوندگان اذعان داشتند که سیاست‌گذاری مسجد نیز می‌تواند نوعی جامعه‌سازی حول محوریت نظام‌های ارزشی تلقی شود. سیاست‌گذاری مسجد به حکمرانان محلات این اجازه را می‌دهد که بتوانند فرایند سیاست‌گذاری را از پایین به بالا و با توجه به ظرفیت‌های محلات مختلف انجام دهند.

پ) ایجاد ساختار مسجدمحور با محوریت امام جماعت

یکی از نکاتی که در خصوص راهبردهای در خصوص نقش و کارکرد حلقه‌های میانی در بهبود نظام حکمرانی شهری، مستخرج از مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان و کنشگران دانشگاهی و مردمی به‌دست آمد ایجاد ساختار مسجدمحور با محوریت امام جماعت بود.

برخی از مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند ارتباط حکمران که همان امام جماعت مسجد است با مردم در عرض یکدیگرند. در اینجا، حکمران خود از مردم است و آشنا به درد و مشکلات اجتماعی آنهاست؛ بنابراین، به بهترین وجه ممکن می‌تواند حلال مشکلات باشد. یکی دیگر از نکاتی که توسط مصاحبه‌شوندگان مورد توجه بود، دستورات حکمران محله‌ای نسبت به مردم از بالا به پایین نیست بلکه موضوعات و چالش‌ها با کمک خود مردم شکل گرفته و اولویت‌بندی با خود مردم بوده است. برخی از مصاحبه‌شوندگان بر ساختار متفاوت مسجد با سایر سازمان‌ها اشاره داشت، ساختار مسجد مانند سایر سازمان‌ها یا نهادها نیست، انعطاف‌پذیر است، اگر امام جماعت نتوانست در جلسه‌ای شرکت کنند، یکی از خیران محله امور را بر عهده می‌گیرد.

ت) تأمین نیازهای نیازمندان با توجه به سبب مصرفی هر خانوار

یکی از راهبردهایی که بایستی در بهبود عملکرد حکمرانی شهری - منطقه‌ای شهر آمل مورد توجه قرار گیرد کمک به نیازمندان با توجه به مایحتاج منحصر به فرد هر خانواده است به‌گونه‌ای که نیازمندی از طرف خانواده احساس شود نه اینکه افراد خیر

تعیین‌کننده نیازها باشند. در این صورت عرضه محصولات و کالاها دقیقاً متناسب با نیازهای مددجویان است. این نکته‌ای که همیشه هم از طرف خیران و هم از سمت دریافت‌کنندگان این کالاهای مؤمنانه بررسی می‌شود.

در همین راستا، برخی از مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند سبب مصرفی که در اختیار خانواده‌ها قرار می‌گیرد هم می‌تواند به‌صورت کالا و هم دریافت خدمات به‌صورت رایگان باشد. این خدمات به شکل‌های مختلف آموزشی، مشاوره‌ای، ورزشی، هنری و به‌ویژه پزشکی از طرف خیران در بخش‌های مختلف ارائه شده و بسیار مورد استقبال متقاضیان قرار می‌گیرد. یکی از کنشگران نیز بر بازه‌های زمانی کمک‌های مختلف تأکید داشت. علاوه بر کمک‌های همیشگی که ما انجام می‌دیم، در ماه رمضان یا شروع سال تحصیلی این بن کالاهای یا کمک‌ها به‌طور خاصی ارائه می‌شود.

ث) قرار دادن پیوست مردمی‌سازی در همه کارها

برخی از مصاحبه‌شوندگان معتقدند که باید در همه کارها پیوست مردمی داشته باشیم. بدین‌منظور بایستی ابتدا هم به مردم تکلیف و اختیار بدهیم و هم امکانات. به‌عبارت‌دیگر، نمی‌توانیم از مردم کار بخواهیم و بعد امکانات را در اختیارشان قرار ندهیم اگر این اتفاق رقم بخورد مردم دیگه عملاً اعتماد خود را از دست می‌دهند.

برخی از مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند اگر قرار است الگوی مردمی‌سازی اتفاق افتد، روش مشارکت مردم رو باید تغییر کند. درواقع مردم را وارد میدان کنیم، در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها - دست کم تا جایی تو بحث‌ها به‌گونه‌ای که مشکلات محله رو مشکلات خودشان بدانند.

برخی از مشارکت‌کنندگان در مصاحبه سپردن کار به مردم به‌صورت تخصصی را مقدمه مردمی‌سازی می‌دانند و معتقدند تقسیم حلقه‌های میانی و سپردن کار به‌صورت تخصص‌های متفاوت به مردم شرایط را برای سرعت بخشیدن و انجام کارها را با کیفیت لازم و رضایت‌بخش فراهم می‌کند.

ج) رسیدن به حکمرانی اسلامی به‌عنوان یک الگو

یکی از مشارکت‌کنندگان بر این نکته اشاره داشت که آن نوع از حکمرانی که ما از آن تحت عنوان حکمرانی اسلامی یاد می‌کنیم برگرفته از آیه ۲۵ سوره حدید در قرآن است که از عبارت حکومت «برقرای عدالت برای مردم» یاد کرده است.

یکی از مصاحبه‌شوندگان محلی بر این نکته اذعان داشتند که الگوی حکمرانی اسلامی به‌ویژه در سال‌های اخیر در زمینه اقتصادی خوب عمل کرده حتی در زمینه‌های بحث‌هایی مثل پیاده‌روی اربعین، انتخابات و کارهای جهادی خیلی خوب عمل کردیم؛

اما در ساختار اداری نه هنوز محقق نشده و واقعاً مردم آن جایگاهی را که می‌بایست داشته باشند ندارند. از دیدگاه مشارکت‌کنندگان الگوی حکمرانی اسلامی که نمونه آن را به کمک تجربه‌نگاری از طرح‌های اولیه بیان کردیم را ما در برخی نقاط استان اجرا کرده‌ایم؛ مثلاً در زمینه اقتصادی از زمینه سنتی تیکرک سری برای گلریزان مسجد یا مجمع سری در عید غدیر مبلغ زیادی در دو شب جمع‌آوری شد.

جدول (۵): نمونه‌ای از گزاره‌ها، مفاهیم و مقولات مربوط به راهبردهای حکمرانی

مسجدمحور

مقوله	مفاهیم	گزاره
تقویت مدل‌های مردم‌سالارانه و مدرن دینی	الگو گرفتن از تمدن اسلامی	به نظر من می‌تونم این‌طور بگم این مدل‌ها با الگو گرفتن از تمدن اسلامی به‌دنبال جامعه‌سازی و تمدن‌سازی دینی هستند و در حلقه‌های میانی خود را متأثر از نظام ارزشی شکل می‌دهند.
		شما اگر تاریخ بخونید و به منابع تاریخی سربرزنید متوجه می‌شوید که تمدن اسلامی به‌عنوان یک الگو مطرح بوده از گذشته.
		تمدن اسلامی در طول تاریخ بسیار درخشیده و به‌لحاظ تأثیراتی که داشته واقعاً بی‌همتا بوده.
	شکل‌گیری مدل‌های مردم‌سالاری حول یک مکان	مدل‌های مردم‌سالاری در نظام ارزشی دینی حول محور یک مکان مذهبی (مسجد) که می‌تواند جنبه‌های ورزشی - هنری - فرهنگی - اجتماعی - مشاوره‌ای داشته باشد.
		اصلاً ببینید اجتماع مردم حول یک مکان یا میدان‌های شهر بوده یا به‌ویژه در تمدن اسلامی مسجدها بودند.
		شما در فضاهای دینی می‌تونید بهترین نوع حکومت مردم بر مردم رو ببینید.
مردم‌سالاری	ببینید به نظر من حتی می‌تونم بگم الگوی اسلامی و مردم‌سالاری مشارکت‌محورانه و خودجوش که در آمل شکل گرفته است، خود می‌تواند به الگویی برای سایر شهرها با محوریت مساجد باشد.	

مقوله	مفاهیم	گزاره
ایجاد ساختار مسجدمحور با محوریت امام جماعت		آمل از گذشته به‌دلیل قدمت زیادی که دارد به‌لحاظ دینی و مردمی قابل توجه بوده.
		وجود حوزه‌های علمیه مراجع تقلید آملی در قم در شکل‌گیری یک الگوی مردم‌سالاری بی‌تأثیر نبوده.
	ارتباط عرضی مردم با امام جماعت	ارتباط حکمران که همان امام جماعت مسجد است با مردم در عرض یکدیگرند، حکمران خود از مردم است و آشنا به درد و مشکلات اجتماعی آنهاست؛ البته این نظر منم ممکنه برخی موافق نباشن
		در جامعه اسلامی کسی نباید دستور بده به نظر بنده همه با هم برابرند.
		امام جماعت از جنس خود مردم باید باشه از ساده‌ترین مردم.
	برساخت مشکلات محله با اولویت‌بندی مردم	دستورات حکمران محله‌ای نسبت به مردم از بالا به پایین نیست .
		موضوعات و چالش‌ها با کمک خود مردم شکل گرفته و اولویت‌بندی با خود مردم بوده است.
	ساختار انعطاف‌پذیر مسجد	ما این‌طور احساس می‌کنیم که مردم بهتر می‌دانند و آگاه‌تر هستند که کدام مشکلات باید اول حل بشوند.
		مثلاً می‌خوام این نکته رو خدمتتون عرض کنم که ساختار مسجد مانند سایر سازمان‌ها یا نهادها نیست، انعطاف‌پذیر است، اگر امام جماعت نتوانست در جلسه‌ای شرکت کنند، یکی از خیرین محله امور را بر عهده می‌گیرد.
		به نظرم در مسجد نوعی انعطاف در انجام وظایف هست که در سازمان‌های دیگه شما کمتر می‌تونید پیدا کنید.
کار توی مسجد سخت نیست، لذت‌بخشه، دستوری نیست به نظرم.		
اسناد	توجه به بعد تاریخی مساجد	به نظر من مسجد یه تاریخ یه تاریخ چند هزارساله است.

مقوله	مفاهیم	گزاره
		حتی به تمدن مثلاً در همین آمل؛ بنابراین می‌تونه اصول، راهبردها، خط مشی‌ها و سیاست‌ها را در حوزه‌های مختلف سیاسی - اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی نشان دهد.
		به نظر بنده بیشتر مساجد ما هویت دارند اونم یک هویت تاریخی که در گذر زمان به دست آوردند.
	جامعه‌سازی حول محور نظام‌های ارزشی به عنوان کارکرد مسجد	من جایگاه مسجد و نقش اون رو بالا می‌بینم به نظرم نقش مسجد تغییر نظام ارزشی باشه آقای دکتر....
	سیاست گذاری مسجد نیز می‌تواند نوعی جامعه‌سازی حول محوریت نظام‌های ارزشی تلقی شود	شاید بتوان یکی از خدماتی که مسجد ارائه میدهند رو جامعه‌سازی دانست که بعدها در شکل‌گیری تمدن اسلامی نقش داره
	تغییر فرایند سیاست گذاری از طریق مساجد	به نظر ما به عنوان افرادی که کارهامون رو در درون ساختار مسجد با کمک مردم انجام می‌دیم این است که سیاست گذاری مسجد به حکمرانان محلات این اجازه را می‌دهد که بتوانند فرایند سیاست گذاری را از پایین به بالا و با توجه به ظرفیت‌های محلات مختلف انجام دهند.
	اگر ما یک بیانیه مدون برای مساجد محله مون داشته باشیم می‌تونیم مشارکت مردم محله رو طبق اون پیش ببریم	در مسجد تمام تصمیمات ما با گفتگو انجام میشه هیچ کدام دستوری نیست.
	نامین نیازهای نیازمندان با توجه به سبب مصرفی هر خانوار	کمک‌های افقی (عرضی) به نیازمندان نه عمودی

مقوله	مفاهیم	گزاره
قرار دادن پیوست مردمی‌سازی در همه کارها	دریافت انواع کمک‌ها توسط نیازمندان	ما تلاش می‌کنیم کمک‌های مردمی مون بر اساس سبب مصرفی اونها باشه کلاً متفاوته
		همچنین کاری که ما در محله خودمون انجام می‌دیم اینه سبب مصرفی که در اختیار خانواده‌ها قرار می‌گیرد هم می‌تواند به‌صورت کالا و هم دریافت خدمات به‌صورت رایگان باشد...
		ممکنه کمک به نیازمندان مشاوره درسی باشه یا مشاوره پزشکی باشه. بسیاری از اوقات کمک‌های ما بر میگردد به مشکلات خانوادگی بین زن و شوهرها و مشاوره‌های ما بدین‌شکل هستش.
	ارائه کمک‌ها با توجه زمان‌های خاصی در سال	علاوه‌بر کمک‌های همیشگی که ما انجام می‌دیم در ماه رمضان یا شروع سال تحصیلی این بن کالاها یا کمک‌ها به‌طور خاصی ارائه میشه.
		وقتی نزدیک عید میشه کمک‌های ما بیشتر حالت اجناس و پوشاک هست.
		در زمان کرونا تلاش داشتیم کمک‌ها را به دفعات بیشتری ارائه دهیم.
	قرار دادن تکلیف و امکانات همزمان در اختیار مردم	ببینید ما اگه به مردم اختیار می‌دیدیم و تکلیف می‌خوایم بایستی تسهیلات و امکانات رو هم در اختیارشون قرار بدیم بدون تسهیلات نمیشه.
		ببینید الان خیلی از مردم معتقدند که دولت فقط برای خرج کردن نیاز به ما داره.
		اگر می‌گیم کلیه مردم مسئول پرداخت مالیات هستند اونها بایستی در جریان هزینه‌های مستخرج از این مالیات هم باشند.
	مشارکت دادن مردم در بحث‌ها	ما روش مشارکت مردم رو باید تغییر بدیم و مردم رو بیاریم تو بحث‌ها.
روش مشارکت خیلی مهمه حتماً باید دیالوگی باشه به قول هنرمندا.		

مقاله	مفاهیم	گزاره
	سپردن کارها به صورت تخصصی به مردم	مردم باید به گونه‌ای در جریان مشکلات محله رو مشکلات خودشان بدانند.
		ما باید مردم رو به صورت تخصصی به کار بگیریم و کارها را بهشون بسپاریم به صورت تخصصی مردم خودشون کارگزاران محله هاشون باشن در همه کارها. خیلی ساده بگم آقای دکتر ریش و قیچی دست مردم باشه خودشون میدونن.
		در خیلی از کارها مردم حساسیت دارند که یه نفر کاربرد اون کار رو انجام بده.
رسیدن به حکمرانی اسلامی به عنوان یک الگو	مردم محور بودن حاکمیت	حکمرانی مدنظر ما برگرفته از آیه ۲۵ سوره حدید هست حکومت باید برای مردم باشد هر کاری می‌کنیم برای مردم.
		ببینید منظور ما از حکمرانی مردم محور همینه دیگه اگه مردم با ما نباشند خانم دکتر ما باید برای کی کار کنیم فعالیت کنیم.
	عدم محقق شدن حکمرانی مردم در ساختار اداری	در زمینه اقتصادی این حکمرانی رو خوب عمل کردیم اما در ساختار اداری نه هنوز محقق نشده.
		به نظر من تئوری تا حدود زیادی خوب بودیم ولی مدیریتی و عملیاتی جای کار داریم.
	جبهه خرمشهر نمونه سازوکار حکمرانی مردم	کارهای جمعی ما تا حد زیادی قابل قبول هست ولی ساختارها خیلی فراهم نیست می‌تونم بگم اون قسمت می‌لنگیم.
		این مردمی‌سازی که داریم ازش صحبت می‌کنیم و روش مانور می‌دیم در عمل پیاده کردیم و اسمش رو گذاشتیم سازوکار جبهه خرمشهر ما.
یکی از مهم‌ترین کارهایی که به‌طور مثال تو بابل‌سر انجام دادیم همین تجربه‌نگاری فعالیت‌هاست در خصوص خرمشهر.		
	خود این جبهه خرم شهر می‌تونه یه الگو باشه برای سراسر کشور.	

۳- پیامدها و عواقب شکل‌گیری سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی به‌عنوان حلقه‌های میانی در شکل‌گیری و بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری کدام‌اند؟

یافته‌های پژوهش در قالب پیامدهای نقش و کارکرد حلقه‌های میانی در بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری در شهر آمل در قالب سه مقوله نشان داده شد.

الف) مسجد احیاء‌کننده اعتماد مردم به حکمرانان

از پیامدهای تلاش برای حکمرانی مسجدمحور در شهر آمل آن است که مسجد می‌تواند توان انقلابی و پویای اعتماد بین مردم و حکمرانان را احیاء کند. در واقع نماز جماعت و جلسات پس از نماز با امام جماعت به‌عنوان حکمران اصلی هر محله می‌تواند به مردم این اطمینان را بدهد که تمامی مشکلات قابلیت حل‌شدن را دارند و مسئولان نیز توان خود را در این زمینه به‌کار خواهند گرفت.

یکی از مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشت که جمع‌گرایی که در مسجد وجود دارد باعث دوری از فردیت شده و انسان را به‌سمت کارهای مشارکت‌محورانه و کار گروهی خواهد برد که معمولاً هم موفقیت‌آمیز است. برخی از مصاحبه‌شوندگان محلی بیان داشتند که وقتی ما کارهای مردم را به‌ترتیب در مسجد انجام می‌دهیم حتی انسان‌های غیرمذهبی هم اعتمادشان به ما بیشتر خواهد شد.

ب) ایجاد اتاق شیشه‌ای به‌منظور شفافیت‌سازی کمک‌های خیران توسط امام جماعت مسجد به‌عنوان حکمران اصلی هر محله

یافته‌های حاصل از مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان محلی نشان داد برای افزایش اعتماد اجتماعی مردم به فعالیت‌های کانون‌ها چه در مشاغل خانگی چه در مساجد مردم باید نسبت به کمک‌های خیران شفاف‌سازی را از طرف حکمرانان ببینند. در واقع مردم بایستی تأثیر فعالیت‌های اقتصادی در زندگی نیازمندان محلات خود مشاهده کنند. برخی مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند امام جماعت مسجد در کنار مصاحبه‌شوندگان محله با توجه به اشرافی که بر روی چالش‌ها و مشکلات و خدمات مورد نیاز محلات خود دارند می‌توانند الگوی حکمرانی مخصوص به‌خود را داشته باشند و همین امر تجربه منحصربه‌فردی از حکمرانی را در اختیار محلات مختلف قرار می‌دهد.

برخی از مصاحبه‌شوندگان هم اعتقاد داشتند که امام جماعت مسجد با فعالیت‌های بیشتر در شبکه‌های اجتماعی این کارهای خیر و اتفاقاتی که ما رقم می‌زنیم رو به مردم نشان دهد.

پ) جلوگیری از انفعال مسجد به معنای مکانی صرفاً مذهبی و تبدیل امام جماعت مسجد به عنوان حکمران هر محله

نکته‌ای که از جانب برخی از مصاحبه‌شوندگان مورد توجه قرار گرفت آن است میزان فعالیت مساجد، خدماتی که ارائه می‌دهند و تسهیلاتی که از خیران یا سایر سازمان‌ها دریافت می‌کنند بستگی به میزان فعالیت و توانمندی حکمران اصلی شهر دارد. برخی از مصاحبه‌شوندگان معتقدند که امروز شرایط کشور ایجاب می‌کند که مساجد بیش از آنکه صرفاً در مباحث مذهبی و اعتقادی فعالیت داشته باشند، از مسجد به عنوان یک جبهه فرهنگی علیه شبهات استفاده شود و در جذب و شناسایی جوانان و نوجوانان مستعد و انقلابی کوشش شود.

جدول (۶): نمونه‌ای از گزاره‌ها، مفاهیم و مقولات مربوط به پیامدهای حکمرانی

مسجد محور

مقوله	مفاهیم	گزاره
مسجد احیاء‌کننده اعتماد مردم به حکمرانان	مسجد احیاء‌کننده توان انقلابی و کار جهادی	من اعتقاد دارم نماز جماعت و جلسات پس از نماز با امام جماعت به عنوان حکمران اصلی هر محله می‌تواند به مردم این اطمینان را بدهد که تمامی مشکلات قابلیت حل شدن را دارند و مسئولان نیز توان خود را در این زمینه به کار خواهند گرفت
		اصل کارهای جهادی اگه به زمانی تو میدون جنگ بود الان تو کارهای فرهنگیها
	نقش جمع‌گرا بودن مسجد در شکل‌دادن به کارهای گروهی	مسجد به کمک هویت دینی و تاریخی که داره می‌تونه واقعاً تحول آفرین باشه
		به نظر من به‌عنوان یک انسانی که همیشه به مسجد رفت‌وآمد دارم اینه که جمع‌گرایی که در مسجد وجود دارد باعث دوری از فردیت شده و انسان را به سمت کارهای مشارکت‌محورانه و کار گروهی خواهد برد.
	خود مسجد فضا را برای گفتگو پیرامون کارها فراهم میاره.	
	ببینید وقتی با هم تصمیم می‌گیرم با هم باید عمل کنیم این خصلت کار جمعیه.	

مقوله	مفاهیم	گزاره
	اعتماد مردم به مساجد حتی توسط انسان‌های غیر مذهبی	ببینید خانم دکتر از نظر من وقتی ما کارهای مردم رو به ترتیب در مسجد انجام می‌دهیم حتی انسان‌های غیر مذهبی هم اعتمادشان به ما بیشتر می‌شه
		ما اعتقاد داریم و ایمان داریم شاید نماز نخون ولی اعتماد پیدا میکنن که ما در مسجد دستشون رو گرفتیم کمکشون کردیم.
		برخورد ما خیلی مهمه خانم دکتر واقعاً برخورد ما مهمه همه باید جذب بشن مذهبی غیر مذهبی بچه‌های هیئت و سایر بچه‌ها همه.
ایجاد اتاق شیشه‌ای به منظور شفافیت‌سازی کمک‌های خیرین توسط امام جماعت مسجد	دیدن تأثیر فعالیت‌های اقتصادی خیران برای مردم	ببینید من اینجوری تشبیه می‌کنم همه چیز برای مردم باید شفاف باشه عین به اتاق شیشه‌ای تأثیر فعالیت‌های اقتصادی در زندگی نیازمندان محلات خود مشاهده کنند.
		من گفتم و همیشه معتقدم که آنچه باعث افزایش کمک‌های خیران میشه اینه که خودشون خروجی اون کمک‌ها رو ببینن.
		چه در محله ما چه در سایر محلات آمل اصلاً یکی از وظایف امام جماعت همینه باید بگه این پول این کمک چی شد کجا رفت.
	امام جماعت محله به‌عنوان حکمران	امام جماعت مسجد در کنار مصاحبه‌شوندگان محله با توجه به اشرافی که بر روی چالش‌ها و مشکلات و خدمات مورد نیاز محلات خود دارند می‌توانند الگوی حکمرانی مخصوص به خود را داشته باشند.
		به نظر بنده اگه حکمرانی محله سه پایه مهم و اصلی داشته باشه یکی از اون‌ها امام جماعت هستش در واقع حکمران اصلی.
		ببینید درسته همه تصمیم می‌گیرند و همه نظر میدن اما اگر امام جماعت نقش اصلی رو داشته باشه اون انسجام حفظ میشه...

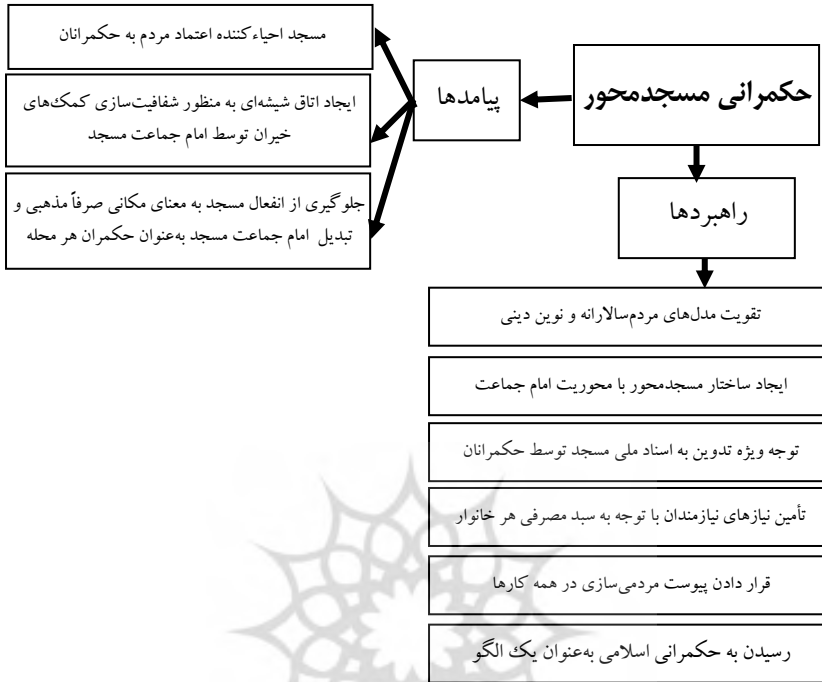
مقوله	مفاهیم	گزاره
	رسانه‌های شدن فعالیت‌های محلات مختلف	یکی از مشکلات ما رسانه‌ای نشدن کارهامون هست مردم نمی‌بینن داریم چی کار می‌کنیم و تا الان چی کار کردیم.....
		افلا تو شبکه‌های استانی نشون بدن این نتیجه چیزها رو.... تلاش‌های مردم و مشارکت اونها اگر دیده بشه تأثیر زیادی در موفقیت اونها داره.
		خیلی از محلات در زمینه‌های مشارکت خیران موفقیت‌های زیادی دارند این‌ها باید به‌صورت مستند در بیاد و به مردم نشون داده بشه...
جلوگیری از انفعال مسجد به معنای مکانی صرفاً مذهبی و تبدیل امام جماعت مسجد به عنوان حکمران هر محله	ملاک فعالیت‌ها تلاش امام جماعت مسجد	ما همیشه گفتیم چه به امام جماعت قبلی چه امام جماعت حاضر میزان فعالیت مساجد، خدماتی که ارائه می‌دهند واقعاً مهمه آقای دکتر.
		تسهیلاتی که از خیرین یا سایر سازمانها دریافت میکنند بستگی به میزان فعالیت و توانمندی حکمران اصلی محله یا همون امام جماعت مسجدمون داره دارد.
		ببینید امام جماعت محله نقشش خیلی پررنگ نقش مردم هم اهمیت داره ولی نقش امام جماعت ساختاریه... چقدر تلاش کنه در دیدار مسئولین در کسب مجوزها و ...
	تغییر نقش مساجد از مکانی صرفاً مذهبی به مکانی فرهنگی - مذهبی	ما همیشه به خیرین مون به بچه‌های ارزشی اینو می‌گیم مساجد بیش از آنکه صرفاً در مباحث مذهبی و اعتقادی فعالیت داشته باشند باید از مسجد به‌عنوان یک جبهه فرهنگی علیه شبهاتی که دشمن علیه ما استفاده شود و در جذب و شناسایی جوانان و نوجوانان مستعد و انقلابی کوشش شود.
		واقعیت رو بخواین آقای دکتر مسجد بهانه‌ای برای جمع‌های سالم جوانان هست اونا دوست دارن بالاخره سوالاتشون به جایی پاسخ داده بشه
		مگه مسجد فقط جای نماز خوندن آقا.... به نظر من

مقوله	مفاهیم	گزاره
		نیازهای یک انسان مومن بایستی در مسجد برآورده بشه تمام سؤالاتش پاسخ داده بشه.
	خادم یاری امام رضا (علیه‌السلام) نمونه‌ای از اقدامات مساجد فعال محلات	یکی از کارهای ما جذب افراد برای خادم یاری امام رضاست که این رو از طریق فعالیت هامون که در تارنما بارگذاری میکنیم هم نیرو جذب می‌کنیم.
		خیلی از افراد تمایل دارند و دوست دارند که به‌صورت خودجوش خادم یار امام رضا باشن ولی نمیشه باید فعالیت کنند امتیاز کسب کنند.
		برای فعالیت‌هایی که انجام میدیم برای خادم یاری امام رضا (علیه‌السلام) مستندات رو که ارائه می‌دیم می‌تونیم شیفت‌ها رو در حرم دریافت کنیم... بله براین اساس هستش.

نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر نقش و کارکرد حلقه‌های میانی در بهبود و انتظام‌بخشی نظام حکمرانی شهری: راهبردها و پیامدها (مورد مطالعه: شهر آمل) می‌باشد. اهداف پژوهش و سؤالات نویسندگان را بر آن داشت که با رویکرد کیفی و نظریه داده‌بنیاد (نظریه زمینه‌ای) به سؤالات پاسخ دهند. جامعه آماری پژوهش گروه‌های از کنشگران فردی و سازمان‌های مردم‌نهاد بوده است. پژوهش حاضر به کمک روش مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته با ۲۹ نفر از کنشگران و مصاحبه‌شوندگان محلات به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته جمع‌آوری شده است. بازه زمانی انجام مصاحبه‌ها در این پژوهش در بهار ۱۴۰۳ بوده است. نوآوری پژوهش حاضر از آن جهت است که برای نخستین بار نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و کنشگران مردمی را در قالب حلقه‌های میانی در بهبود، ارتقاء و انتظام‌بخشی به مدیریت شهری را مورد بررسی قرار داده است و به‌همین جهت نشان داده که نقش حلقه‌های میانی فراتر از سمن‌ها و نهادهای مدنی است و از این باب تلاش داشته رویکرد جدیدی را در ادبیات حکمرانی شهری پیش‌روی مصاحبه‌شوندگان بگشاید. یافته‌های حاصل از مصاحبه با گروه‌های مختلف نشان داد که حکمرانی منحصر به فردی که در شهر آمل با واسطه حلقه‌های میانی باعث ارتقاء و

بهبود عملکرد نظام حکمرانی شهری به‌عنوان کلید توسعه استان خواهد شد
«حکمرانی مسجد - محور» است.

منبع: (یافته‌های نویسنده‌گان)

شکل (۲): مدل پژوهش

این نوع حکمرانی نشان می‌دهد که مسجد به‌عنوان یک مکان تاریخی - مذهبی از گذشته‌ها، نقش پررنگی در شکل‌گیری خیریه‌ها، انسجام بین مردم، احیاء اعتماد اجتماعی، فعالیت‌های خودجوش امامان جماعت و شکل‌گیری مشاغل کوچک و خانگی، داشته است. همچنین، کلیه خدماتی که با محوریت مساجد انجام می‌شود می‌تواند به شکل‌دهی نوعی حلقه میانی با محوریت مساجد منجر شود. پژوهش حاضر بنا دارد به بررسی پیامدها و راهبردهای حاکم بر ارتقاء و بهبود عملکرد حکمرانی شهری در آمل بپردازد. مدل پژوهش در شکل ۱ نشان داده شده است. ابتدا به تحلیل پیامدها و سپس راهبردهای پژوهش پرداخته شد. پیامدهای حکمرانی مسجد محور در خصوص ارتقاء و بهبود حکمرانی مسجد محور شامل مقولاتی چون: مسجد احیاء کننده اعتماد مردم به حکمرانان، ایجاد اتاق شیشه‌ای به منظور شفافیت‌سازی کمک‌های خیران توسط امام جماعت مسجد و جلوگیری از

انفعال مسجد به معنای مکانی صرفاً مذهبی و تبدیل امام جماعت مسجد به‌عنوان حکمران هر محله می‌باشد. همچنین راهبردهای حکمرانی مسجدمحور در قالب مقولاتی چون: تقویت مدل‌های دیوان‌سالارانه و نوین دینی، ایجاد ساختار مسجدمحور با محوریت امام جماعت، توجه ویژه تدوین به اسناد ملی مسجد، تأمین نیازهای نیازمندان با توجه به سبد مصرفی هر خانوار، قرار دادن پیوست مردمی‌سازی در همه کارها و رسیدن به حکمرانی اسلامی به‌عنوان یک الگو، مورد بررسی قرار گرفت. بدون شک، قراردادن پیوست مردمی‌سازی از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان یکی از اقداماتی است که نقش پررنگی در شکل‌گیری و پایداری حکمرانی مسجدمحور دارد؛ بنابراین، در اختیار قراردادن فضا به مردم راهی به‌منظور مشارکت‌دادن آنها و الگویی برای ایجاد شرایط مطلوب‌تر است. در همین راستا، نتایج پژوهش اخوان نیلچی؛ عیوضی و نادری (۱۴۰۳) نشان داد در کنار افزایش به‌رسمیت‌شناختن و اختیار دادن به گروه‌های مردمی تمرکز بر افزایش اعتماد مردم به دولت با نقش‌آفرینی مؤثر و همه‌جانبه حلقه‌های میانی برای فتح قله در جمهوری اسلامی امری ضروری می‌باشد. همچنین، نتایج پژوهش ویس مرادی، اکبری و فلاحی (۱۴۰۲) نشان داد مردمی‌شدن، اهمیت به نظر مردم، مشارکت مردم، نقش مهمی در ارزیابی عملکرد کارکنان با تأکید بر حلقه‌های میانی گام دوم انقلاب داشته است. همچنین، در خصوص اهمیت حلقه‌های میانی به‌عنوان تجربه‌ای در جمهوری اسلامی نتایج پژوهش ربیعی و سیاوشی (۱۴۰۱) نشان داد جریان حلقه‌های میانی، دارای اصلاتی دیرینه در تجارب مترکم جمهوری اسلامی ایران و عاملی مهم در ایجاد حرکت عمومی در مسیر دولت‌سازی است و بارزترین مصادیق آن‌ها بسیج مردمی، مساجد و هیئت‌ها، گروه‌های جهادی، تشکل‌های دانشجویی و... می‌باشند.

پیشنهادها و راهکارها

با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان پیشنهادها را زیر را به‌منظور ارتقاء علمی تحقیق‌های آینده ارائه داد.

یافته‌های پژوهش نشان داد حکمرانی مسجدمحور شکلی از حکمرانی است. ضمن برقراری ارتباطات فرهنگی - مذهبی می‌تواند چالش‌ها و موانع اجتماعی - اقتصادی - فرهنگی - زیست‌محیطی را مرتفع کند (در شهر آمل)؛ اما حکمرانی مسجدمحور دارای چه شاخص‌هایی است؟ چگونه می‌توان دریافت که آیا حکمرانی در یک شهر از نوع مسجدمحور است یا خیر؟ به نظر می‌رسد شاخص‌سازی و طراحی

مفاهیم و گویه‌ها در خصوص این شکل از حکمرانی می‌تواند توسط پژوهشگران آتی مورد توجه قرار گیرد.

از یافته‌های پژوهش حاضر استفاده از ظرفیت‌های مساجد به‌منظور حل مشکلات جوامع شهری بود؛ بنابراین می‌تواند شوراهای حل اختلاف با محوریت مساجد در محلات مختلف طراحی کرد و بدین شکل تمرکز پرونده‌ها از شوراهای حل اختلاف مناطق و همچنین دادگاه‌ها کاست.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که تأمین نیازهای نیازمندان با توجه به سبب مصرفی هر خانوار یکی از راهبردهای بهبود عملکرد حکمرانی شهری است. بدین‌سان سازمان‌های مردم‌نهاد و صاحب‌نظران می‌توانند سامانه‌ای را به‌منظور اولویت‌بندی نیازهای نیازمندان هر محله طراحی کرده و بدین‌روی به‌صورت ماهیانه بانکی از نیازهای واقعی نیازمندان وجود دارد و ازسوی‌دیگر محلات مختلف با ایجاد شبکه‌های مختلف از نیازهای نیازمندان سایر محلات آگاه شوند.

فهرست منابع

- آدینه‌وند، علی‌اصغر؛ حاجی‌زاده، مریم و قدمی، مصطفی (۱۳۹۲). بررسی عملکرد شهرداری در چهارچوب حکمرانی خوب شهری (نمونه مورد مطالعه: شهر بابلسر). مدیریت شهری، ۱۱(۳۱)، ۴۱-۶۴.
- ابراهیم‌زاده، عیسی و اسدیان، مرتضی (۱۳۹۲). تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در ایران مورد شناسی: شهر کاشمر. جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، ۳(۶)، ۱۷-۲۹.
- اخوان نیلچی، نفیسه؛ عیوضی، محمدرحیم و نادری، مهدی (۱۴۰۳). سناریوهای ساخت جامعه مطلوب اسلامی بر اساس حلقه‌های میانی پیشروی جمهوری اسلامی ایران، نشریه گفتمان سیاسی/انقلاب اسلامی، ۳(۱)، ۱۰۵-۱۳۷.
- اخوان نیلچی، نفیسه؛ عیوضی، محمد و رحیم نادری، مهدی (۱۴۰۳). طراحی چهارچوب مفهومی جریان حلقه‌های میانی مردم‌پایه بر مبنای دیدگاه مقام معظم رهبری. نشریه دانش سیاسی، ۱(۲۰).
- الوانی، سید مهدی و علیزاده ثانی، محسن (۱۳۸۶). تحلیلی بر کیفیت حکمروایی خوب در ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت بهبود و تحول، ۱۸(۵۳)، ۱-۲۴.
- ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۹۵). بررسی انتقادی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه

- شهری در ایران. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، (۱)۵، ۷۹-۱۰۲.
- بابایی مراد، بهناز (۱۴۰۱). ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در چهارچوب حکمرانی خوب و ارتباط آن با کیفیت زندگی شهری و سرمایه اجتماعی. معماری و شهرسازی آرمان شهر، (۳۹)، ۲۲۹-۲۳۸.
- بدیسار، سید ناصر و احمدی، سید محمدصادق (۱۳۹۶). *قانون حاکم بر آب*، در چهارچوب حقوق عمومی در ایران. تهران: انتشارات میزان.
- تقوایی، علی‌اکبر و تاجدار، رسول (۱۳۸۸). درآمدی بر حکمروایی خوب شهری - رویکردی تحلیلی. مدیریت شهری، (۲۳)۷، ۴۵-۵۸.
- حدادی پیشه، مرتضی؛ موسوی نسب، سید محمدصادق و شرف‌الدین، حسین (۱۴۰۲). تحول خواهی آموزش‌وپرورش در بستر مسجد؛ ارائه الگوی مدارس مسجدمحور بر اساس راهبرد پژوهش داده‌بنیاد. *اسلام و پژوهش‌های تربیتی*، (۱)۱۵، ۷-۳۲.
- خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات مقام معظم رهبری: www.khamenei.farsi.ir
- خانمحمدی، کریم و رنجبری، شهاب (۱۴۰۱). تحلیل الگوی مدیریت فرهنگی مؤسسات مسجدمحور (مطالعه موردی کانون فرهنگی تیبان). *دوفصلنامه اسلام و علوم اجتماعی*، (۲۷)۱۴، ۳۹-۵۶.
- خیرآبادی، حمید؛ لطیفی، میثم و ناظمی اردکانی، مهدی (۱۳۹۸). واکاوی عوامل مؤثر بر موفقیت امام جماعت در نظام فرهنگی مسجدمحور. *دوفصلنامه علمی پژوهشی دین و سیاست فرهنگی*، (۲)۶، ۳۲-۷.
- دلیری، سام و شیرینی، کاظم (۱۴۰۰). سناریوهای سازمان‌های مردم نهاد ایران در افق ده ساله آینده. *مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی*، (۴۵)۱۱، ۱۸۱-۲۰۸.
- ربیعی، سینا و سیاوشی، مهدی (۱۴۰۱). صورت‌بندی مفهومی حلقه‌های میانی مبتنی بر تجربه جمهوری اسلامی ایران. *نشریه دولت پژوهی ایران معاصر*، (۴)۸، ۱۳۳-۱۷۸.
- زهیری، علیرضا (۱۳۹۸). گذار نسلی در تجربه جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، (۱)۸، ۹۸-۱۱۹.
- زیاری، کرامت‌اله؛ نیک پی، وحید و حسینی، علی (۱۳۹۲). سنجش میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری بر اساس الگوی حکمرانی خوب شهری (مطالعه موردی؛ شهر یاسوج). *مسکن و محیط روستا*، (۱۴۱)۳۲، ۶۹-۸۶.
- سرخیل، بهنام (۱۳۹۹). چپ‌نش مصاحبه‌شوندگانی، جوانان و چالش‌های پیش روی تمدن نوین اسلامی؛ تأکید بر مصاحبه‌شوندگان دانشگاهی. *دوفصلنامه علمی*

- مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۳(۲)، ۱۶۱-۱۸۶.
- شریف‌زاده، فتح و قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۸۲). حکمرانی خوب و نقش دولت. مدیریت فرهنگ سازمانی، ۱(۲)، ۹۳-۱۰۹.
- شیری، محمد و سام دلیری، کاظم (۱۴۰۰). پیشران‌های مؤثر بر تشکل‌های مردم‌نهاد ایران در افق ده‌ساله آینده، ۵(۱۷).
- فراستخواه، مقصود (۱۳۹۸). روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی، با تأکید بر نظریه بر پایه گراندد تئوری (GTM). تهران: انتشارات آگاه.
- قاسمی، ابوالفضل؛ علویان، مرتضی؛ لطفی، صدیقه و رحمانی، مریم (۱۴۰۰). تحلیل مضامین حکمرانی خوب شهری در برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران. پژوهش‌های راهبردی، مسائل اجتماعی ایران، ۱۰(۳)، ۱۱۷-۱۴۱.
- کمیجانی، اکبر و سلاطین، پروانه (۱۳۸۷). تأثیر حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی در گروه کشورهای منتخب OPEC و OECD. مدل‌سازی اقتصادی، ۲(۲)، ۱-۲۴.
- گرچی، محمدرضا (۱۳۹۵). حکومت و حکمرانی خوب. فصلنامه چالش‌های جهان سوم، ۳(۱)، ۱۰۹-۱۵۸.
- مجیدی، محمدرضا (۱۴۰۲). حکمرانی نوین. نوشته: مهدی افراز کنجین و سیدعلیرضا مدرس مصلی، جلد دوم، قم: انتشارات پژوهشکده باقرالعلوم.
- مجیدی، محمدرضا و سبزی کریم‌آبادی، یونس (۱۴۰۱). جایگاه حلقه‌های میانی در حکمرانی تشکیلاتی و نقش آن در تمدن‌سازی، با نگاهی به مقوله تحزب. فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۵(۱)، ۲۹-۵۲.
- محمدرضا بنی طرفی، مهدی (۱۴۰۱). جهاد تبیین و نقش حلقه‌های میانی در تحقق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. نشریه جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی، ۳(۴)، ۱۱۷-۱۳۵.
- مصاحبه با خانم سهرابی، معاون سازمان‌های مردم‌نهاد، اداره کل امور اجتماعی استانداری مازندران، ۱۴۰۱.
- ویس مرادی، اکبر؛ اکبری، پیمان و فلاحی، عرفان (۱۴۰۲). ارائه مدل مردمی ارزیابی عملکرد کارکنان با تأکید بر حلقه‌های میانی گام دوم انقلاب رویکرد داده بنیاد. نشریه مطالعات دین، معنویت و مدیریت، ۱(۱۹)، ۱-۲۴.
- یعقوبی، الهام؛ نوشیروان بابلی، پگاه؛ محمدی، سارا و خان‌محمدی، هادی (۱۴۰۰). تحلیل تأثیر و تأثر اهم مسائل سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۱۱(۴۰)، ۷۴-۱۰۰.

- Cars, G.; Healey, P.; Madanipour, A. & Magalhaes, C.D. (2002). *Urban governance, institutional capacity and social milieu*. Published Routledge.
- Elahi, kh. (2009). UNDP on good governance. *International Journal of Social Economics*, (12), 1167-1180.
- Epstein, G.S. & Gang, I.N. (2009). Good governance and good aid allocation. *Journal of Development Economics*, (1), 12-18.
- Healey, P. (1997). *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*.
- Hyden, G.; Court, J. & Mease, K.W. (2004). *Making sense of governance: empirical evidence from sixteendeveloping countries*.
- Keping, Y. (2018). Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis Fudan. *Journal of the Humanities and Social Sciences*, (11), 1-8.
- Lockwood, M. (2010). Good governance for terrestrial protected area: A framework, principle and performance outcoms. *Journal of Environmental Management*, (3), 754-766.
- Roberts, S.M.; Sarah, S. & Oneill, P. (2007). Good governance in pacific? Ambivalence and possibility? *Geoforum*, (5), 967-984.
- Srivastava, M. (2009). *Good governance-concept meaning and features: A detailed study*.
- Torfing, J.; Peterrs, G.; Pierre, J. & Sorensen, E. (2012). *Interactive governance: advancing the paradigm*. Oxford: Oxford University Press.
- UN. Secretariat (2006). *Definition of basic concepts and terminologies in governance and public administration, UN*.
- Word Bank (2000). *Cities in transition: A strategic view of urban and local government issues*. Infranastructure Group, Urban Development, Washington , DC: Word Bank.

References

- Adinehvand, A.A.; Hajizadeh, M & Ghadami, M. (2013). Investigating the performance of the municipality within the framework of good urban governance (case study: Babolsar city). *Urban Management*, 11(31), 41-64. (In Persian)
- Akhavan Nilchi, N; Eyvazi, M.R & Naderi, M. (2024). Scenarios for building a desirable Islamic society based on the middle circles of the Islamic Republic of Iran's progress, *Journal of Political Discourse of the Islamic Revolution*, 3(1). 105-137. (In Persian)
- Alvani, S.M. & Alizadeh Sani, M. (2007). An analysis of the quality of good governance in Iran, *Quarterly Journal of Improvement and Development Management Studies*, 18(53), 24-1. (In Persian)
- Babaei Morad, B. (2022). Evaluation of urban management performance within the framework of good governance and its relationship with the

- quality of urban life and social capital, *Arman Shahr Architecture and Urban Planning*, (39), 238-229. (In Persian)
- Badisar, S.N. & Ahmadi, S.M.S. (2017). *The Law Governing Water, in the Framework of Public Law in Iran*. Mizan Publications. (In Persian)
- Cars, G.; Healey, P.; Madanipour, A. & Magalhaes, C.D. (2002). *Urban governance, institutional capacity and social milieu*. Published Routledge.
- Daliry, S. & Shiri, K. (2020). Scenarios of Iranian Non-Governmental Organizations in the Next Ten-Year Horizon, *Interdisciplinary Studies of Strategic Knowledge*, 11(45), 181-208. (In Persian)
- Ebrahimzadeh, I. & Asadian, M. (2013). Analysis and evaluation of the feasibility of good urban governance in Iran. Case study: Kashmar city. *Geography and Urban-Regional Planning*, 3(6), 17-29. (In Persian)
- Elahi, kh. (2009). UNDP on good governance. *International Journal of Social Economics*, (12), 1167-1180.
- Epstein, G.S. & Gang, I.N. (2009). Good governance and good aid allocation. *Journal of Development Economics*, (1), 12-18.
- Farastkhah, M. (2019). *Qualitative Research Method in Social Sciences, with Emphasis on Grounded Theory (GTM)*, Tehran: Agah Publications.
- Ghasemi, A; Alavian, M; Lotfi, S. & Rahmani, M. (2000). Analysis of the themes of good urban governance in the development programs of the Islamic Republic of Iran, *Strategic Research, Social Issues of Iran*, 10(3), 117-141. (In Persian)
- Gorji, M.R. (2016). Government and good governance. *Third World Challenges Quarterly*, 3(1), 158-109. (In Persian)
- Haddadi Pisheh, M.; Mousavi Nasab, S.M.S. & Sharaf al-Din, H. (2013). The Transformation of Education in the Context of the Mosque; Presenting a Model of Mosque-Based Schools Based on a Data-Based Research Strategy, *Islam and Educational Research*, 15(1), 32-7. (In Persian)
- Healey, P. (1997). *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*.
- Hyden, G.; Court, J. & Mease, K.W. (2004). Making sense of governance: empirical evidence from sixteendeveloping countries.
- Imani Jajarami, H. (2016). A critical review of urban development policies and programs in Iran. *Social Studies and Research in Iran*, 5(1), 79-102. (In Persian)
- Keping, Y. (2018). Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis Fudan. *Journal of the Humanities and Social Sciences*, (11), 1-8.
- Khairabadi, H.; Latifi, M. and Nazemi Ardakani, Mehdi. (2019). Analysis of factors affecting the success of the congregational imam in the mosque-centered cultural system. *Bi-Quarterly Scientific Research Journal of Religion and Cultural Politics*, 6(2).7-32

- Khamenei, S.A. (2019) Statements of the Supreme Leader in a Meeting with Students 2019-5-22. www.khamenei.farsi.ir. (In Persian)
- Khanmohammadi, K. & Ranjbari, Sh. (2013). Analysis of the Cultural Management Model of Mosque-Based Institutions (Case Study of the Cultural Center of Tiban, Bi-Quarterly Journal of Islam and Social Sciences 14(27), 56-39. (In Persian)
- Komijani, A. & Salatin, Parvaneh. (2008). The impact of good governance on economic growth in selected OPEC and OECD countries. Economic Modeling, 2(2), 1-24. (In Persian)
- Lockwood, M. (2010). Good governance for terrestrial protected area: A framework, principle and performance outcoms. Journal of Environmental Management, (3), 754-766.
- Majidi, M.R. & Sabzi Karimabadi, Y. (2016). The position of middle circles in organizational governance and its role in civilization-building, with a look at the category of partisanship. Quarterly Journal of Fundamental Studies of Modern Islamic Civilization, 5(1), 29-52. (In Persian)
- Majidi, Mohammad Reza. (2023). Modern Governance, written by: Mehdi Afraz Kanjin and Seyyed Alireza Modarres Mosali, Volume 2, Qom: Baqir-ul-Uloom Research Institute Publications.
- Mohammadzadeh Bani Tarafi, M. (2016). Jihad of Explanation and the Role of Middle Circles in Realizing the Second Step Manifesto of the Islamic Revolution, Journal of Political Sociology of the Islamic Revolution, 3(4), 117-135. (In Persian)
- Rabi'i, S. & Siavoshi, M. (2021). Conceptual Formulation of Middle Circles Based on the Experience of the Islamic Republic of Iran, Journal of Contemporary Iranian Government Studies, 8(4), 133-178. (In Persian)
- Roberts, S.M.; Sarah, S. & O'Neill, P. (2007). Good governance in pacific? Ambivalence and possibility? Geoforum, (5), 967-984.
- Sarkhil, B. (2019). Arrangement of interviewees, youth and challenges facing the modern Islamic civilization; Emphasis on academic interviewees, Bi-Quarterly Scientific Journal of Fundamental Studies of Islamic Civilization, 3(2), 186-161. (In Persian)
- Sharifzadeh, F. & Gholipour, R. (2003). Good governance and the role of the state, Organizational Culture Management, 1(2), 109-93. (In Persian)
- Sohrabi, S. (2016). Interview with the Deputy Director of Non-Governmental Organizations, General Directorate of Social Affairs, Mazandaran Governorate. (In Persian)
- Srivastava, M. (2009). Good governance-concept meaning and features: A detailed study.
- Taghvaei, A.A. & Tajdar, R. (2009). An Introduction to Good Urban Governance - An Analytical Approach. Urban Management, 7(23), 45-58. (In Persian)
- Torfing, J.; Peters, G.; Pierre, J. & Sorensen, E. (2012). Interactive

- governance: advancing the paradigm. Oxford: Oxford University Press.
- UN. Secretariat (2006). Definition of basic concepts and terminologies in governance and public administration, UN.
- Vais Moradi, A.; Akbari, P. & Fallahi, E. (2023). Presenting a popular model for evaluating employee performance with emphasis on the middle links of the second step of the data-based approach revolution, *Journal of Religion, Spirituality and Management Studies*, 19, 1-24. (In Persian)
- Word Bank (2000). *Cities in transition: A strategic view of urban and local government issues*. Infrastructure Group, Urban Development, Washington, DC: Word Bank.
- Yaghoubi, E; Noushirvan Baboli, P; Mohammadi, S. & Khan-Mohammadi, H. (2021). Analyzing the impact and impact of the most important issues of non-governmental organizations in Iran, *Strategic Studies of Public Policy*, 11(40), 74-100. (In Persian)
- Ziari, K.; Nikpi, V. & Hosseini, A. (2013). Measuring the level of citizen participation in urban management based on the model of good urban governance - a case study; Yasuj city. *Housing and Rural Environment*, 32(141), 69-86. (In Persian)
- Zohiri, A. (2019). Generational Transition in the Experience of the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Islamic Revolution Research*. 8(1), 119-98. (In Persian)